

13. oldal

Kossuth, a bukott monarcha vagy a „respublica őre”?

A TARTALOMBÓL:

[interjú]

BESZÉLGETÉS
DR. MEZEY
BARNÁVAL

[tdk hírek]

TANSZÉKI SIKER A
XXXIII. ORSZÁGOS
TUDOMÁNYOS
DIÁKKÖRI
KONFERENCIÁN

[cikkíró pályázat]

- FELÉGETETT SZERELEM
- EGY IGEN NÉZŐPONTJAI

[jog és kultúra]

- VÁLÓTÁRSÁK
- OMERTÀ

[tartalomjegyzék]

[főszerkesztői köszöntő]	3
[interjú]	
Bartuszek Lilla: Beszélgetés Dr. Mezey Barnával	4
[otdk]	
Gál Fanni: A magyar zsidóság emancipációja és identitáskeresése a hosszú XIX. században - részlet	8
Sziládi Péter: Kossuth, a bukott monarcha vagy a „respublica” őre? - részlet	13
[cikkíró pályázat]	
Papp Eszter: Felégetett szerelem	19
Fehér Eszter: Egy igen nézőpontjai	22
[jog és kultúra]	
Filmajánló • Válogatások	24
Könyvajánló • Omertà	25
[tdk hírek]	
Barkóczy Dávid, Nagy Virág Eszter: Bemutatkozik a MÁJT TDK	26
Kovács Ákos: Tanszéki siker a XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencián	27
Boros Árpád: Tudósítás a TDK budapesti történelmi sétájáról	28
[alkotmány- és jogtörténeti rejtvény]	31

A címlapon Kossuth Lajos 1848-ból származó színezett litográfiája látható.

© Barkóczy Dávid, 2017

© A szerzők, 2017

© Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék, Joghistoria, 2017

Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet.

Elérhetőségünk: joghistoria@gmail.com

JOGHISTÓRIA

SZERKESZTŐSÉG

Felelős szerkesztő:

Dr. Képešy Imre

Főszerkesztő:

Barkóczy Dávid

ROVATVEZETŐK

Barkóczy Dávid

(OTDK, Cikkíró pályázat)

Bartuszek Lilla

(Interjú, Jog- és kultúra)

Kovács Ákos

(TDK hírek, Jog- és kultúra)

Zanócz Gréta, Angeli Rita

(Alkotmány- és jogtörténeti rejtvény)

KORREKTÚRA

Barkóczy Dávid

Dr. Képešy Imre

BORÍTÓTERV ÉS

BELSŐ TERVEZÉS, TÖRDELÉS

Barkóczy Dávid

KIADJA

Eötvös Loránd

Tudományegyetem Állam-

és Jogtudományi Kar

Magyar Állam- és

Jogtörténeti Tanszék

(Cím: 1053 Budapest,

Egyetem tér 1-3., II. em. 211.;

Tel./Fax.: 06 1 411 6518)

ISSN 2062-9699

KAPCSOLAT

joghistoria@gmail.com

LAPZÁRTA

2017. április 25.

Kedves Olvasóink!

A Joghistoria szerkesztőségének nevében sok szeretettel köszöntelek Titeket! Folyóiratunk az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákkörének hivatalos lapja. Kiadványunk immár kerekén két évtizede biztosít lehetőséget Tanszékünk demonstrátorainak és a Tudományos Diákkörben résztvevő hallgatóknak arra, hogy alkotmány-, illetve jogtörténeti témájú tanulmányaikat, kutatásaik eredményeit publikálják. A korábbi TDK Híradó 2011 óta ISSN számmal is rendelkezik, tehát nemzetközileg elismert időszaki kiadványnak minősül, ezáltal az újságban megjelenő tanulmányok tudományos publikációnak számítanak.

A tavalyelőtti tanévben nem csupán külsejében, hanem tartalmában is megújult a folyóirat. Legfőbb célunk volt a hagyományok megőrzése mellett egy olyan átalakítás megvalósítása, mely lehetővé teszi a tudományos ismeretek szélesebb körű terjesztését, a folyóirat népszerűsítését, illetve a hallgatók és a tanszék közötti kapcsolat elmélyítését. A Joghistoria új, állandó, tematikus rovatokkal jelentkezik, melyek a tudományos igényű írások mellett a közösségi híreknek és a kulturális tartalomnak is teret biztosítanak. Az újság személyesebb hangvétele, a beszámolók és a fényképek mind azt a célt szolgálják, hogy az olvasók még inkább betekintést nyerjenek a TDK és a tanszék mindennapjaiba. Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet.

Aktuális számunkban elsőként a Dr. Mezey Barnával, tanszékünk vezetőjével és egyetemünk rektorával készített **interjút** olvashatjátok. **OTDK** rovatunkban az idén XXXIII. alkalommal megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencián az ELTE ÁJK képviselőjében az Alkotmány- és Jogtörténeti Szekcióban kiemelkedő helyezést elért hallgatók dolgozatainak részleteit, **Cikkíró pályázat** rovatunkban pedig az idén tavasszal a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék és a Joghistoria által meghirdetett Cikkíró pályázat novella kategóriájának első két helyezett munkáját olvashatjátok. A **TDK hírek**ben tanszékünk demonstrátorainak az idei OTDK-n elért sikereivel kapcsolatban szerezhettek bővebb információkat, többet tudhattok meg a TDK által áprilisban szervezett budapesti történelmi sétájáról, valamint közelebbről megismerhetitek Tudományos Diákkör mindennapi tevékenységét és munkáját. Zárásként a folyóirat végén szokásunkhoz híven **alkotmány- és jogtörténeti rejtvényt** ajánlunk figyelmetekbe.

Kellemes olvasást kívánok!

Barkóczy Dávid

Barkóczy Dávid
főszerkesztő

Beszélgetés Dr. Mezey Barnával

Készítette: BARTUSZEK LILLA

Folyóiratunk májusi számában egyetemünk rektorával, Dr. Mezey Barna Professzor Úrral beszélgettünk. Professzor Úrnak a Magyar Állam-és Jogtörténeti Tanszék tanszékvezetőjeként is tevékenykedik, korábban pedig a kar dékáni tisztségét is betöltötte. Az interjúban többek között az egyetemmel kapcsolatos emlékeiről, a jogtörténet fontosságáról, valamint arról kérdezzük, hogy tulajdonképpen milyen is egy "igazi joghallgató".

Mikor fogalmazódott meg a Professzor Úrban a történelem iránti érdeklődés?

Egészen biztos vagyok benne, hogy már gyermekkoromban. Tisztán emlékszem, hogy édesapám könyvtára telis-tele volt különböző történeti tárgyú könyvekkel. Ebben az az érdekes, hogy édesapám vegyészmérnök volt, ő a könyvtárával igyekezett ellensúlyozni a mindennapokat. Voltak ott szépirodalmi, történelmi témájú könyvek, valamint szép albumok is. Akkoriban nagyon érdekelt az őskor, emlékszem, volt egy cseh szerző, aki az Ősvilág

állatóriásai címen írt egy könyvet, sok illusztrációval, ami teljesen magával ragadott. Ez vezethetett ahhoz, hogy a későbbiekben én is ezt a területet választottam. Jóllehet a családban a reál tárgyak iránti affinitás is meglehetősen erőteljes volt: édesapám mellett édesanyám is a vegyiparban dolgozott. Én azonban mindvégig kiálltam a történelem mellett. A szépirodalom pedig mindennek természetes kiegészítőjét jelentette. Összességében tehát azt lehet mondani, hogy ez egy régi história.

Az egyetemre bekerülve is természetes volt tehát a jogtörténeti irányultság?

Ó, hogyne! Bár igazság szerint én eredetileg történelem-magyar szakos tanárnak készültem. A pedagógiai talentumomat a nagyszüleimtől örököltam: nagyapám és nagyanyám is tanárok voltak. Abban az évben azonban nem indítottak ilyen képzést Budapesten, így hosszas tanakodás után úgy döntött a családi tanács, hogy maradjak a fővárosban, így tehát - az osztályfőnököm bátorítására is – a jogra adtam be a jelentkezésemet. Az első két hét után lecsapott rám a TDK titkár, és attól a perctől kezdve elszakíthatatlan a kötelékem a tanszékkal.

Vannak olyan érvelések, melyek szerint a jogtörténet holt tárgy, nem is érdemes tanulni: Professzor Úr hogyan reagálna ezekre? Ön szerint mi a jogtörténet igazi relevanciája?

Mindenekelőtt engedjen meg egy felindult mondatot: annak, aki ilyet állít, halovány fogalma sincs arról, hogy mi a jogtörténet. Vannak ilyen érvelések, tudom. Sokan argumentálnak amellest, hogy a jogtörténeti tárgy tanulása helyett minden

tételes jogi tárgy első előadásainak keretében kellene a hallgatóknak leadni az éppen aktuális tárgyhoz tartozó jogtörténeti “bevezetést”. Ez tökéletesen jelzi, hogy az illető mennyire nincsen tisztában a jogtörténet fontosságával. Na, de a relevanciához visszatérbe: több oldalról is megközelíthetjük a jogtörténet fontosságát és értékét.

Az egyik, amit én rendkívül fontosnak tartok, az egy történeti kérdés, amit mi magunk is oly sokszor mondunk a hallgatóknak. Magyarország Európa egy speciális régiójában fekszik, amely speciális tulajdonságokkal bír. Ezek a tulajdonságok mindmáig tökéletesen és világosan láthatóak a mindennapi megnyilvánulásokban, a politikában, a jogalkalmazásban, egyáltalán a jog érvényesülésében, valamint a társadalom és a jog viszonylatában. Akkor, ha a jogtörténész nem világít rá ezeknek a tulajdonságoknak a jogra gyakorolt történeti hatására, akkor egészen egyszerűen nem lehet megérteni egy sor olyan jelenséget, amelyek a jogászok számára elengedhetetlenül fontosak.

A másik releváns megközelítés elsősorban a jogintézmények jogtörténeti útja. Én úgy gondolom, hogy végig kell rajzolni, meg kell értetni a hallgatókkal, ezek hogyan jönnek létre. Tanulnunk kell azokból a tapasztalatokból, amelyek egy jogintézmény korai vitájában, törvényalkotásában, gyakorlatában, megbukásában vagy visszavonásában megtestesültek. Ha nem így cselekszünk, újra és újra ugyanazon csapdába esünk majd.

Harmadsorban a jog egy történeti intézmény. Nagyon sokan, nagyon könnyen elintézik annyival: a jog az állammal egyidős. Mi jogtörténészek azt állítjuk ezzel szemben, hogy már az első embercsoportok megjelenésétől kezdve jelen van az a jog, amely közösségi kényszeren alapuló magatartásszabályokat állapított meg. A jog tehát sokkal idősebb, mint az állam, így ehhez mérten más tulajdonságokkal rendelkezik: a nép tradicionális meggyőződése jelenik meg benne.

Biztos vagyok benne, hogy ha valaki jogtörténeti felvértezéssel közelíti meg az egyes jogintézményeket, akkor nem csodálkozik el majd az idegen jogrendszerek tündöklő fényétől, és nem akarja majd mindenáron azt bevezetni, ami teljes mértékben idegen a magyar jogtól.

Ki(ket) tart Professzor Úr a magyar jogtörténet legjelesebb alakjainak?

Itt ebben a székben a lehető leghatározottabban azt tudom mondani, hogy Eckhart Ferenc az egyikük. Bár ő maga nem volt jogász, mégis képes volt elsajátítani a jogászai gondolkodást, és a jogászai gondolkodás szerint még utat is nyitni a szellemtörténetnek. Emellett igen nagyra tartom Degré Alajost, aki a Pécsi Tudományegyetemen dolgozott, illetőleg pályatársát Bónis Györgyöt. A régi nagyok Hajnik Imre, Wenczel Gusztáv szintén maradandót alkottak. De minden felsorolás magában hordozza a kihagyás tévedését. Sokakat említhetnék még.

Én azt mondom, hogy a jogtörténetnek hihetetlen nagy szerencséje van, hiszen annak ellenére, hogy mi, jogtörténészek kevesen vagyunk, mégis nyomot hagyhattunk a jogtudományban. Az egyetemi katedrákon kívül sajnos alig van jogtörténet.

Ha már katedra... egy lenyűgöző pályafutás a Professzor Úré. Hogyan élte meg ezeket az időszakokat, fokozatokat, amelyek egészen a rektorságig vezettek?

Engedje meg, hogy egy történettel kezdjem: Annak idején, még tanársegéd koromban, amikor egy TDK-s kolléga befejezte a tanulmányokat, a kisfiam is elkísért az avatásra. A kisfiamat igazán elbűvölte a dékáni klepetus. Amikor az avató ünnepség végén az akkori dékán odajött üdvözölni, a kisfiam egyszer csak ott termett, és megrángatta a talárt, majd így szólt: “Ki vagy te, hogy ilyen szép a ruhád?” A dékán mosolyogva csak annyit válaszolt: “Én a dékán vagyok”. Erre a kisfiam: “Az nagyon nagy dolog lehet, ha ilyen szépen öltözől.” A dékán erre annyit

mondott: „Ne félj, egyszer apádból is lesz még dékán.”

Akkor ott még elképzelni sem tudtam, hogy egyszer ide vet majd a sors. Az az igazság, hogy a jogtörténész valamilyen szinten predesztinálva van arra, hogy ellássa a kari feladatokat. Ennek egészen egyszerűen magyarázata, hogy míg a tételes joggal foglalkozó kollegák számos más, a gyakorlati életben előforduló, tevékenységet végezhetnek még az egyetemi tevékenységek mellett, addig a jogtörténészeknek (illetve más tárgyak oktatóinak, mint például a filozófia) talán egy kicsivel több kapacitása van arra, hogy ellássák ezeket a tevékenységeket. Ugyanakkor hozzá kell tennem, nehezen birkóztam meg a gondolattal, hogy felelőséggel tartozom majd a kollegák pályafutásáért, munkájáért, szakmai előmeneteléért.

A rektorság egy más történet, ott az ember már egy tradíció részévé válik. Egyik oldalról természetesnek tűnt a felelősségvállalás, a másik oldalról azonban mellbevágóan megtisztelő érzés volt, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektori székébe kerülhettem.

Milyen változást lát Professzor Úr a hallgatók tekintetében?

Az igazi változás a rendszerváltozás után következett be, amikor hirtelenjében megnégyszereződött a hallgatóság létszáma. A nagy változást az jelentette, hogy nem csak itt, de a teljes felsőoktatásban erőteljes növekedés következett be, valamint ekkor a jogi egyetemek száma is bővült. A rendszerváltás kapuját még négy jogi karral léptük át, mára már ez a szám ennek duplájára növekedett. Mindez a színvonal csökkenését vonta maga után. A felvételi eltörlése is ezt erősítette, hiszen nem ugyanaz egy stresszes szituációban idegen egyetemi tanárok, professzorok előtt vizsgázni, mint a gimnáziumi ismerős környezetben.

Természetesen mind a mai napig megvan minden évfolyamban az a “krém”, aki addig is

jelen volt, ugyanakkor számos olyan hallgató is akad, aki talán kevesebb érdeklődést tanúsít. Összességében tehát azt mondanám, hogy talán az affinitás változott.

Ha azonban az elmúlt tíz évre gondolunk, akkor a digitalizáció kérdését látom jelentős változásnak az oktatás területén. A digitális generáció már átáll egy másik kommunikációs nyelvre, miközben fontos kiemelni, hogy a jogász legnagyobb fegyvere a nyelv. Aki nem tudja a magyar nyelvet, Magyarországon nem tud jogászként érvényesülni. A humán tudósok mellett, akik a nyelvvel foglalkoznak, úgy gondolom elsősorban mi, jogászok vagyunk azok, akik praxisérdekből a legnagyobb mértékben védjük, vagy legalábbis kellene védenünk a magyar nyelvet. A kérdés az, hogy hogyan szólítjuk meg majd az új generációt egy digitális világban.

Mik azok a tulajdonságok, amelyek Professzor Úr szerint a legfontosabbak egy hallgatóban?

Első helyre az érdeklődést tenném. Ezzel kell, hogy kapcsolatban álljon az, ami az én fő elvárásom a hallgatók felé, ez pedig a kételkedés. Nincsenek végérvényes igazságok, ezt tudomásul kell venni. Vannak általunk igaznak tartott dolgok, de az ember csak akkor tudja meg az igazi lényegét, ha állandóan kutakodik. Harmadsorban pedig ott van a szorgalom, hiszen, ha már érdeklődik valaki valamilyen terület, téma iránt, akkor annak elsajátításába igenis bele kell fektetni a kellő energiát, és a tudás birtokában kell vitatkozni, vitatkozni, vitatkozni. Arról, hogy kinek mekkora a tehetsége, senki sem tehet, de arról azonban már igen, hogy ezt az illető hogyan használja ki.

Mik Professzor Úr tervei a jövőre nézve?

Egy volt szláv politikust idézve: tanítok, tanítok és tanítok. Vissza szeretnék térni a tanszékre, és az eddiginél nagyobb ráfordítással a tanítással foglalkozni. Emellett természetesen megvannak az embernek a nagy tervei: a megíratlan opusok, vagy a megírt, de még ki nem adott művek. A hóhér históriája különösen azon

témák köréhez tartozik, amelyekkel tüzetesebben foglalkoznék, és amely témájában szeretnék írni is, hiszen Magyarországon ez a téma viszonylag kevésbé volt kutatva. Itt áll előttem a karunk története is, a kar vezetésének megbízásából a tanszék befejezi Eckhart Ferenc nagy művét: az Állam- és Jogtudományi Kar történetét. Mindezek mellett változatlanul a Börtönügyi Társaság elnöke vagyok, így ezen a területen is sokkal nagyobb energia-kapacitással tudok szerepet vállalni.

Mit üzenne a hallgatóknak az egyetemi évekre?

Elképesztő módon fontos: ki kell használni ezt az időt. El lehet tölteni ezeket az éveket úgy,

hogy az ember semmit sem csinál, ugyanakkor ott a lehetőség, hogy megtalálja azt, ami érdekli. Fontos, hogy az egyetem nem tud utána menni a hallgatóknak, ezért igenis fontos, hogy a hallgatók keressék fel az oktatókat, akik – biztosra mondhatom – nagyon nagy örömmel várják a lelkes diákokat. Meg kell találni azokat a lehetőségeket, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az itt eltöltött évek végeztével az ember ne mondhasa azt, hogy semmit sem tett ez alatt az öt év alatt. Tessék megkeresni a lehetőségeket, és tessék kihasználni azokat!

A magyar zsidóság emancipációja és identitáskeresése a hosszú XIX. században - részlet

Írta: GÁL FANNI

1699-ben Magyarország a Temesköz kivételével felszabadult a törökök alól, és a XVIII. században megtörtént Magyarország területén a népesség-rehabilitáció, melyhez hozzájárult a nyugatról és keletről történő zsidó bevándorlás is, mely megnövelte Magyarország zsidó népességét. A zsidóság nem volt homogén, a nyugatról érkezőket áthatala a felvilágosodás szellemisége, a keletről menekülők haszid tradícióörző, vallásos zsidók voltak. Az akkori identitásuk meghatározta azt, hogyan vettek részt az akkulturációban, az asszimiláció folyamatában.

A XVIII. századi migrációs előzmények után a befogadó magyar politikai élet törvényein keresztül vizsgáltam meg az emancipáció folyamatát, melynek legfontosabb állomásai: az 1840. évi XV. és XXIX. törvénycikk, a forradalom és szabadságharcban történő szerepvállalásuk nyomán elfogadott emancipációs törvény, az 1867-es egyenjogúsítás az 1867. évi XVII. törvénnyel, majd az 1895-ös recepció.

Arra kerestem a választ, mennyire volt sikeres a zsidóság asszimilációja, mely előfeltétele és következménye az emancipációnak. A megtelepedés, a nyelvi kulturális integrálódás (akkulturáció), a beolvadás szakaszait vizsgálva megállapítható, hogy a zsidóság egészét nézve relatíve diszharmonikus, hiszen az 1868-as kongresszuson felekezeti szakadás történt, a hagyományokhoz ragaszkodók és a tradíciókat átfarmálók közt. Szétváltak az ortodox judaizmus talaján álló és a neológia útján haladók, valamint létrejött a status quo ante irányzat, mely az *aurea mediocritas* elvét vallotta.

Véleményem szerint relatíve végrehajtotta a zsidóság az asszimilációt,

mindenki arra a szintre eljutva, amennyit elsősorban vallási identitása engedett. Konkrét példákön is bemutatom az asszimiláció menetét, a zsidóság társadalmi munkamegosztásban betöltött szerepét, elsősorban a gazdasági és kulturális életben történő szerepvállalását. A cionizmus nem tudott igazán gyökeret verni zsidóságunkban, ez is alátámasztja az asszimiláció magas fokát. Nemzetünk integráns részévé váltak, sikeres és gyors asszimilációt hajtottak végre, ameddig el lehetett jutni a hosszú XIX. században az asszimiláció menetében, addig mindenki eljuthatott, és meg is tette azt. Európa legasszimiláltabb zsidósága Magyarországon élt, megállapítva, hogy a soá borzalma nem függött az asszimilációtól vagy annak mértékétől.

III. A zsidóság identitáskeresésének útja

Az emancipációs törvény és a recepció megerősítette és felgyorsította a zsidóság asszimilációs folyamatát. Az asszimiláció, véleményem szerint, legalább annyira előfeltétele, mint következménye az emancipáció különböző fokozatainak. A legtokéletesebb definíciót a történelemtudományi szakirodalomban Kövér Györgytől találtam. „Az asszimiláció elsősorban egyéni /bár akár tömeges/ kilépést jelent valamely csoportkötődésből, rövidebb - hosszabb ideig tartó, akár többgenerációs folyamatot, míg végül az illető személy /akár családtagjaival együtt/ befogadást nyer szerzett identitásába, új strukturális pozíció birtokába jut.”¹ A folyamatnak természetesen gazdasági, társadalmi, politikai tényezői vannak, illetve meghatározzák az államhatalomnak ezzel kapcsolatos intézkedései is, valamint a társadalmon belüli kölcsönösség elve. A zsidóságnak mindenképpen újra kellett értelmeznie identitását.

A magyarországi zsidóság XIX. századi asszimilációs folyamatában Hanák Péter három fő korszakot különít el, melynek fázisai szervesen egymásra épülnek. Ezt a korszakolást veszi át e korszakkal foglalkozó történetjeink jelentő része. Első a megtelepedés, második a nyelvi, kulturális integrálódás, a harmadik a beolvadás időszaka.²

1. A megtelepedés

Az első fokozata az asszimilációs folyamatnak az, amikor új hazát választva a zsidóság csoportjai, benne az egyének, megőrzik etnikai, nyelvi, vallási eredetű identitásukat. Él bennük még egyfajta kétely: maradnak, vándorolnak tovább, még része életüknek a bizonytalanságérzet. Kötődésük a gyökerekhez nagyon erős. A fizikai helyváltoztatás életük külső burkát változtatta meg. Ebben az segítette őket, főleg a keletről érkezőket, hogy zsidó közösségbe érkeztek, csatlakoztak a település már működő hitközségéhez. Az asszimilációs útnak ez az első lépcsőfoka egy generációra tehető. A megtelepedés folyamata mind a keleti, mind a nyugati bevándorlóra azonos jellegzetességekkel bír primer vonásaiban, különbség az eleve adott másságból származik: más környezetből érkeznek, más anyagi viszonyokkal bírnak, más a fogadó territórium gazdasági fejlettségi szintje, más szálak kötik hitükhöz, de a gyökerekhez, az addigi létükhöz való kötődés számai mindkét esetben erősek. A munka világában léptek leggyakrabban kapcsolatba a környezetükkel, ehhez a nyelvnek alapszintű, mondhatni minimális ismerete is elegendő volt. Az egész létük, véleményem szerint, arra predesztinálta őket, hogy mindig tudjanak alkalmazkodni az új feltételekhez.

2. A nyelvi, kulturális integrálódás

A magyarországi zsidóság asszimilációs folyamata relatíve gyorsan bontakozott ki. Ebben a második periódusban történt meg az akkulturáció folyamata, az új kultúrába való beilleszkedés, nyelvi integrálódás. Nagyon bonyolult folyamat, és több generáción át történt. Az akkulturáció is önmagában több lépcsős, hiszen először kialakul a

kétnyelvűség, a kettős, egyszerre ókultúrájú és neokultúrájú kötődés. Ez természetesen nem zsidó specifikus folyamat. A szociolingvisztika tudománya vizsgálja a kétnyelvűség, a bilingvizmus fogalmát, kialakulását. A bilingvista nyelvhasználat kezdetben egyenlőtlen, majd a befogadó nyelvvel egyenrangú, végül bekövetkezik az újbóli, tartós egyenlőtlenség a befogadó nyelv javára, megtörténik a nyelvcsere, amikor az egyén és közösség áttér a többség nyelvének nyelvhasználatára. A magyar társadalomba integrálódó zsidók sokáig, generációkon át két kultúra kötődésében éltek. Ha rokonaikkal, hitközségtársaikkal, barátaikkal találkoztak, őseik nyelvét, a németet (azzal a dialektussal, ahonnan jöttek) és a jiddist beszélték. A jiddis nyelv (saját nevén: יידיש) a germán nyelvek nyugati ágába tartozik. Az askenázik anyanyelve volt, amely német nyelvterületen alakult ki a középkorban. A nyelv tartalmaz héber-arámi, ófrancia, egyes helyeken szláv elemeket is. Ahol szláv nyelvi környezetben éltek az askenázi zsidók, ott a grammatikai szerkezetek egy része is átalakult. A jiddis írás a fonetikus elvre épül, és a héber betűket használja, de rögzítése nem egységes. A jiddis nyelv terjedését elsősorban a kereskedelem és az ipar segítette. A befogadó, így a mi esetünkben a magyar nyelv is gyarapodott jiddis jövevényszavakkal, pl. jiddis eredetű szó a nyelvünkben a kóser, a samesz vagy a mázli, meló, srác szavaink. A bilingvis korban, ha a zsidónak magyar volt a kommunikációs partnere, akkor magyar nyelvre váltott a beszédében. Volt egy köztes állapot is, mely sajátos egyéni nyelvhasználatot jelentett. Volt abban német, jiddis, magyar, így a vicclapokban, mely a modern polgári sajtó sajátos terméke volt, ezt sokan a humor tárgyává tették. Keverék grammatika és érdekes intonáció jellemezte.

Az akkulturáció legpregnansabb megnyilvánulása a keresztény ünnepek átvétele, miközben ősi kultúrájuk ünnepi szertartásait is megtartották, keverék folklórt kialakítva. Legkiválóbb példa erre a karácsony, mely a hanuka, a gyertyaünnep fényeivel keveredett, vagy a húsvét, ami a pészachhal együtt élt, benne a

húsvéti sonkával és a macesszal. Nézzük bővebben a karácsony megünneplését! Nagyon valószínű, hogy a gyerekek miatt lett ez a legelterjedtebb keresztény liturgikus szokás, ami a zsidó otthonokban megjelent, hiszen a keresztény gyerekekkel az iskolában, de az élet más területén is érintkező zsidó gyermekek irigykedve figyelték, hallgatták kortársaik elbeszélését az ünnepről. A modern gondolkodású szülők nem fosztották meg önmagukat az ajándékozás, gyermekeiket a meglepetés élményétől. A karácsonyfa így megjelent a zsidó polgári otthonokban, mint ünnepi toposz, de nem mint vallástól áthatott liturgikus elem.

Nézzük ezt az etnokulturális folyamatot egy konkrét példán! Konrád Miklós idézi meg cikkében az 1895-ben született Zsolt Béla karácsonyát. „ (...) karácsonyfát állítottak, és megajándékozták egymást: 'A Jézuskát természetesen nem vártuk - a Jézuska csak a konyhában tett látogatást a keresztény cselédeknek, akik addig kántálták a Mennyből az angyalt, amíg le is jött hozzájuk. Nekem legalább négyéves koromban így mesélték másnap reggel, s fitogtatva meg is mutatták a barna kendőt (...), amit hozott nekik. - Hozzánk miért nem jött be? - kérdeztem. Ti feszítettétek meg, csak nem megy be hozzátok! - felelte a szakácsnő.'”³ Nemcsak a vallásos ünnepekkel, hanem a magyar nemzet ünnepeivel is ez volt a helyzet. „ (...) egymás mellett élt a Makkabeus legenda 1848 emlékével, a széder - este március 15-e ünnepségével, zsidó dalok és imák Petőfivel és Arannyal, a magyar népdalokkal.”⁴ Az akkulturáció nélkül nincs asszimiláció, „szükséges, de nem elégséges feltétele az asszimilációnak.”⁵

3. A beolvadás kora

A teljes asszimiláció kezdete a kiegyezés körüli időktől indul, az igazi időszaka a századforduló kora. „A magyarországi zsidók a jogbiztonságra asszimilációval válaszoltak.”⁶ Teljesen kialakult az új identitás, teljessé vált az elmagyarosodás, azonosultak a magyar nemzeteszmével, hazafias érzelmek hatották át

gondolkodásukat. Ha a régihez kötődő szálak még meg is maradtak, már secunder jelentőségük is eltűnően volt. Mihez maradtak akkor hűek? A társadalmi munkamegosztásban betöltött szerepükhöz. Mivel a XVIII. századtól kezdve érkeztek tömegesen Magyarországra, eleve kizárt volt, hogy helyet kapjanak a feudalizmus világához szorosan kötődő pályákon. Nem tudtak belépni az állami hivatalokba, a mezőgazdaság világába, viszont megvoltak a maguk pályái, melyekben előnyt élveztek, hiányt pótoltak /vagy kiszorítottak pl. örmény kereskedőket/, megmaradtak tradicionális foglalkozásaikban. Mobilak voltak, figyelték az új lehetőségekre, és ki is használták azokat.

A zsidóság tömegei elsősorban kisiparból, kiskereskedelemről éltek, s ahogy fentebb már a legrepresentatívabb képviselőit bemutattam, belőlük kerültek ki a nagypolgárság legfontosabb képviselői, akik a magyar kapitalista fejlődésben hatalmas szerepet vállaltak. Vállalkozásaik túlmutatnak önmagukon, hiszen biztos alapot teremtettek a nyugati tőkének is, mely befektetett Magyarországon. Nagy szerepük volt a hazai urbanizációs folyamatokban. Elsősorban a főváros világvárossá válásában. A zsidóság olyan foglalkozásokban találta meg a megélhetését, melyet a magyarok nem fedtek le, ami maradt számukra a többségi társadalom munkamegosztásában, vagy amelyeket a magyar nemesség rangon alulinak tartott, így gyakorlatilag konkurenciaharc sem alakulhatott ki. A zsidóság viszont nem lehetett része a politikai hatalomnak. A polgárosodó zsidó családok fiai a dualizmus időszakában megjelentek jelentős számban az alkalmazotti, különböző értelmiségi pályákon, pl. orvosok, ügyvédek, újságírók, színészek voltak, illetve művészeti ágak prominens képviselői lettek. Nemcsak a kereskedelem, a hitelélet, az ipar fellendülése kötődik a nevükhöz, nélkülük a korszak kultúrája, művészeti élete is elképzelhetetlen. A magyar nemzet szellemi tőkéjét gyarapították. A korszak jeles tudósai, művészei kerültek ki a zsidóság köréből. A teljesség igénye nélkül, az irodalomban Kiss József, Szomory Dezső, Bródy Sándor, Gárdonyi

Géza. A magyar irodalom mindmáig utolérhetetlen és legkiemelkedőbb irodalmi lapjának, a Nyugatnak az alapítása is a nevükhöz fűződik. Az 1908-ban induló lap főszerkesztője Veigelsberg Hugó, írói nevén Ignotus, a legélesebb szemű ítésze pedig Osvát Ernő volt, aki számára csak a minőség létezett, a gazdasági ügyeket Fenyő Miksa intézte. A Nyugathoz csatlakozott többek közt Karinthy Frigyes, Gellért Oszkár, Balázs Béla, Molnár Ferenc. A Nyugat íróinak, költőinek mecénáit Hatvany Lajos látta el. Az egyik legkülönlegesebb példa számomra a hegedűművész és zeneszerző Rózsavölgyi Márk (Rosenthal Markhusz), a verbunkos és a csárdás muzsika nagy alakja.

A tudományos életünk nagy alakjai a tárgyalt korszakból: Bláthy Ottó a transzformátor, Schwarz Dávid a kormányozható léghajó feltalálója, és jogtörténeti szempontból nagyon fontos Csemegi (Nasch) Károly, a magyar büntetőjog-tudomány kimagasló alakja, kodifikátor, aki megalkotta az első magyar büntető törvénykönyvet, a Csemegi-kódexet, 1878-ban pedig javaslatot tett a Magyar Jogász Egylet létrehozására, melynek elnöke volt 1898-ig; valamint Korányi Frigyes belgyógyász, a magyar orvostudomány meghatározó alakja.

Helytálltak a XIX. század második felétől intézményesülő sport világában is, mint az úszó Hajós Alfréd, első olimpiai bajnokunk, kinek munkássága építésként is nagyon jelentős, vagy a tornász Müller Dávid. Az első, 1896-ban Athénban megrendezett újkori olimpiától kezdve az első világháborúig tizenegy aranyérmet szereztek a sportolóink, ebből öt zsidó sportolók nevéhez kötődik. A sportszervezés terén kiemelkedik Ascher Lipót, aki az Újpesti Torna Egyletet alapította és tartotta fenn, Brüll Alfréd pedig a Magyar Testgyakorlók körének alapítója volt.

Az egyetemeken ezzel összefüggésben a zsidó hallgatók aránya ötszöröse volt az osztársadalmon belüli arányuknak. Fontos volt a tanulás, az egyetemi diploma, a nyelvek, a különböző művészeti ágak ismerete a nagypolgári családokban, kiegészítve külföldi egyetemi tanulmányokkal, a világ megismerésével. A

középosztályi, vagy annál alacsonyabb társadalmi csoportbeli zsidó családok fiaik felemelkedését taníttatásukban látták, a családok belső mikroéletében is fontos volt a műveltség, a tudás. Bár ez a fejezet az asszimilációról szól, de a Talmud bölcsessége örök. „Amikor a fiadat oktatod, a fiad fiát is oktatod.”⁷ A családok anyagi erőforrásait erre szánták, így bekövetkezett a gyors társadalmi mobilizáció, gyermekeik értelmiségivé váltak. /Ellentétben pl. magyar társadalmi rétegekkel, akik a korszakban a felemelkedést még mindig a minél több föld megszerzésében és annak öröklésében látták./ A nagy gazdasági fellendülésben is természetesen a legtöbben kisemberek maradtak, munkások, nagyon szerény körülmények közt élő kisiparosok, kiskereskedők.

Az asszimiláció elemeként megtörtént neveik magyarosítása, ez belső indíttatás hatására is megindulhatott, még teljesebb magyarok akartak lenni, másik oldalról ez társadalmi elvárás is volt. Tömegesen vették fel a családok magyar neveket. A jelenség kiterjedt még a Magyarországon élő németekre és a szlávokra is; tehát nem zsidó specifikum ez sem. A kortársak persze tudták, melyek a felvett nevek. Különség volt német, szláv és zsidó névmagyarosítás hatása közt. „Míg egy német vagy szláv család sarjának származása a névcseré útján nemsokára teljesen homályba is borulhatott, a zsidó a magyarosítás után is egyértelműen zsidó maradt.”⁸ A névváltoztatók elsősorban neológok voltak. Az egyéni asszimiláció egyik stratégiája ez volt. „(...) a vegyes házasság vagy a kikeresztelkedés, mind a stigmatizálónak felfogott zsidó identitás elfedését, a leszármazók számára való érvénytelenítését, elhagyását, meghaladását célozták.”

Az asszimilációt hogyan fogadta a társadalom? Amint a fentiekben már ábrázoltam, a magyar társadalom befogadónak mutatkozott, de voltak ellentmondásai, hiszen a teljesen magyar érzelmű és magyar kultúrájú, a magyar nemzeteszemével azonosuló zsidóság a befogadók egy részénél „a megkülönböztetés tárgya maradt,”⁹ így értékeli a helyzetet Karády Viktor, aki szerint viszont

nyelvismeretben, művelődésben, a magyar kultúrával való azonosulásban túl is teljesítette az elmagyarosodási normákat. Közép - és Kelet - Európa legasszimiláltabb zsidósága Magyarországon élt. Gyurgyák János azt véve alapul, hogy az asszimiláció teljesen akkor következik be, amikor minden fenntartás nélkül veszik át az új népiség tudatát, és már közömbössé válik számára régi identitása, e szerint a hazai zsidóság asszimilációja sikertelen volt. „A zsidóság XIX. századi asszimilációjának történelmi toposzát sokak által osztott illúzióknak véli.”¹⁰ Ennek teljesen ellentmond véleményem szerint, hogy a századelőn a városok, így Budapest zsidó lakossága magyarnak vallotta magát. A zsidóság száma 1910-re elérte a 910 ezret, Magyarország minden huszadik lakója izraelita volt.¹¹ „Az 1910-es statisztika szerint a hazai izraelita vallású népesség döntő többsége, azaz

76,9 százaléka magyar anyanyelvűnek vallotta magát.”¹² A tökéletes, a zsidó népesség egészére kiterjedő asszimilációt illúzió várni, a történelem menetében ilyen jellegű abszolútumok nincsenek, de én azt vallom, hogy ameddig el lehetett a zsidóságnak jutnia a folyamatban, addig sikeres utat járt be, hiszen az érvényesülés minden lehetősége adott volt számukra. A magyar politikai elit el - és befogadó magatartását mutatja, hogy relatíve sokan kaptak velük egyenértékű nemesi, bárói címet.

A zsidóság számának és arányának növekedése mellett megváltozott a település-földrajzi helyzetük is. A XIX. század elején a többség az ország peremterületein élt, a század második felében a belső migrációval az ország közepére, ill. a nagyvárosokba, így főleg Budapestre kerültek.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ GYÁNI Gábor – KÖVÉR György: Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig. Budapest, 2006, Osiris Kiadó. 153. o.

² HANÁK Péter: Zsidókérdés - asszimiláció – antiszemitizmus. Budapest, 1984, Gondolat Kiadó. 362. o.

³ KONRÁD Miklós: Zsidók a karácsonyfa alatt. Centropa zsidó kulturális magazin, Budapest, 2008, II. évfolyam I. szám. 15. o.

⁴ HANÁK 1984, i. m. 361. o.

⁵ GYÁNI-KÖVÉR 2006, i. m. 153. o.

⁶ Kirekesztők – Antiszemita írások. 1881-1992. Válogatta és a bevezető tanulmányt írta: KARSAI László. Budapest, 1992, Aura Kiadó. 20. o.

⁷ Babeli Talmud, Maszechet Kidusin, Daf Lamed, Amud Alef/ למד כאילו הכתוב עליו מעלה תורה בנו את המלמד שכל הדורות סוף עד בנו ולבן ולבנו לו

⁸ GYÁNI-KÖVÉR 2006, i. m. 173. o.

⁹ KARÁDY Viktor: Zsidóság, polgárosodás, asszimiláció. Budapest, 1997, Cserépfalvi Kiadó. 121. o.

¹⁰ GYURGYÁK János: A zsidókérdés Magyarországon. 18. o.

¹¹ MOLNÁR Judit (szerk.): Jogfosztástól a népirtásig. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2006. 8. o.

¹² GYURGYÁK i. m. 19. o.

Kossuth, a bukott monarcha vagy a „respublica őre”? - részlet

Írta: SZILÁDI PÉTER

Kossuth kormányzó elnökként

1. „Kormány elnök” vagy az első „király nélküli” monarchia kormányzója? – a Nyilatkozat esetleges monarchikus vonásai.

A kormányforma és az államirányítás kialakításának elvéről az 1849: II. törvénycikk – azaz a Függetlenségi Nyilatkozat – így rendelkezik: „4-er. Az ország jövőendő kormányrendszerét minden részleteiben a nemzetgyűlés fogja megállapítani, addig pedig, míg ez a fentebbi alapelvek nyomán megállapíttatnék, az országot egész egyetemes kiterjedésében a nemzetgyűlés minden tagjainak egyajkú felkiáltásával s közmegegyezésével kinevezett kormányzó elnök Kossuth Lajos fogja a maga mellé veendő miniszterekkel úgy saját magának, mint az általa nevezendő minisztereknek személyes felelősségük és számadási kötelezettségük mellett kormányozni.”¹

Már ezekből a sorokból is lehet következtetni a későbbi berendezkedésre, azonban azt, hogy ez egy interregnum következtében, vagy új államforma miatti államfői vagy államfőt helyettesítő pozíció, csak további források felhasználásával, s jogelméleti érvekkel lehet eldönteni.

Elsőként az államfő – vagy államfő-helyettes – elnevezését érdemes közelebbről szemügyre venni és tisztázni az ezzel kapcsolatos fogalmakat. Ez a források polémiája miatt nem is olyan egyszerű, hiszen ahogyan arra Révész Imre is rámutatott tanulmányában,² a Függetlenségi Nyilatkozatból a több nyelven történő kiadás miatt, számtalan módon értelmezhető szabályokat lehetett kiolvasni. Ehelyütt érdemes megjegyezni, hogy a későbbiekben a szavak általánosan

elfogadott jelentése alapján kerülnek értelmezésre, melyet természetes módon a kor communis opinója is determinál. Fontos még leszögezni, hogy az alcímben olvasható „első király nélküli monarchia” a tartós, XX. század elején tapasztalható formával való összevetésre utal, nem pedig arra, hogy első alkalommal kerülne sor a király helyettesítésére kormányzói formában.

A „kormány elnök”, „kormányzó elnök” vagy éppen „kormányzó-elnök” elnevezés mind külön jelentést hordoz magában, noha első kettő áll legközelebb egymáshoz, érdemes tehát fejtegetésünket ezekkel kezdeni. A „kormány elnök” megnevezést több levéltári forrásban is olvashatjuk.³ Ez a megnevezés áll Kossuth államfelfogásához a legközelebb, hiszen ebben az értelemben a kormány vezetőjéről – ennek következtében az adminisztráció fejről – beszélhetünk azzal, hogy az „elnök” szó nem csak e testület irányítását, hanem implicit az államfői jogok gyakorlását is jelenti. Ez pedig a köztársasági államformának az Egyesült Államok analógiájára felfűzhető prezidenciális rendszerét vetíti elénk.⁴ Ugyanerre utal, s a korban szélesen elterjedt volt a „kormányzó elnök”⁵ megnevezés, mely a klasszikus magyar hagyományokat követve, de mégis reagálva az új helyzetre, jelölte Kossuth pozícióját.⁶ Levonható tehát az a következtetés, hogy itt polgári-demokratikus értelemben vett megnevezésről szólhatunk, mely már a korábbi – Honvédelmi Bizottmány élén betöltött – pozíciójához, a „kormányelnök” elnevezéshez is hasonlított. A kor történelmi környezetében, a felelős magyar minisztérium idején ez nehezen lehetett volna másképpen értelmezhető.

Néhány kortárs, s a történettudomány jelentős része azonban „kormányzó-elnökről”, hovatovább „kormányzóról” szól, némileg helytelenül. Ez ugyanis könnyen jelentheti azt, hogy Kossuth a detronizációval előidézett interregnum idején mintegy a király helyetteseként járt volna el. Ehhez több összehasonlítást is el kell végeznünk. Egyrészt a köztársasági és monarchikus államfői pozíció egybevetése, másrészt a királyt helyettesítő kormányzói formák

történelmi kontextusba helyezése segít a megértésben.

Alkotmánytörténeti szempontból⁷ tehát a monarchia államfője örökléssel, kijelöléssel vagy választással nyerheti el pozícióját, melyek – utóbbi kivételével – Dei gratia legitimációt adnak az uralkodónak. A „megbízás időtartama” pedig élethosszig szól. Isteni felhatalmazottságából eredően minden ügykörben eljárhat, s döntéseiért materiális értelemben nem felelős. Helyettesítése több módon, elsősorban a magyar hagyományokat követve kormányzó kinevezésével történik. A törvényhozás terén kezdeményezési, abszolút vétó-, illetve szentesítési joggal rendelkezik. Kormányzati tevékenysége ugyanígy szélesen meghatározott, kinevezési jogköre minden közjogi pozícióra kiterjed. Ezen túl még ő a legfőbb hadúr, s az igazságszolgáltatásban is gyakorolhatja a kegyelmezés jogát. Ezeket az ismérveket tisztán és egyértelműen elvethetjük Kossuth tevékenysége körében, de a teljesség kedvéért itt érdemes még a kormányzó szerepéről is szólni, hogy aztán a köztársaság államfőjének jellemzőit megfelelően tudjuk ezekkel a jellemzőkkel ütköztetni. A gubernátor klasszikusan a jogtörténet során, a király helyett – valamilyen okból – megválasztott vagy kinevezett személy, aki a monarcha jogait gyakorolja némi megszorításokkal.⁸

Kossuth azonban egyáltalán nem a királyi jogkörök korlátozott gyakorlása, hanem egy teljesen új konstrukció szerint töltötte be tisztségét. Ellenben mielőtt ezt taglalnánk, vegyük szemügyre a köztársaság államfőjét – legyen az akár prezidenciális köztársaságban létező elnök, vagy csupán reprezentatív személy. Az ilyen államfő megbízását választással nyeri el – tehát a kinevezés és öröklés kizárt –, tulajdonképpen az állampolgárok képviselője. Megbízásának időtartama is korlátozott, a jogbiztonság miatt előre meghatározott, s az esetleges újraválasztása is a népszuverenitás elvét hivatott érvényre juttatni. Felelőssége mind közjogilag, mind büntetőjogilag megállapítható, noha személye megbízása idején sérthetetlen. Helyettesítése, a törvényhozással, végrehajtással és az igazságszolgáltatással való

kapcsolata pedig azon múlik, hogy a prezidenciális-parlamentáris skálán hol is helyezkedik el. Egy erős elnöki rendszerben kiterjedt jogkörrel beszélhetünk valamennyi hatalmi ág felett, a végrehajtás terén akár kizárólagos joggal. A reprezentatív államfő viszont a nemzet egységének letéteményese,⁹ az államügyek vitelében igazán nem rendelkezik hatáskörrel. Ebben az összehasonlításban is egyedi Kossuth jogköre, semelyik végpontot nem lehet teljes bizonyossággal kitapintani.

Az azonban végleg Kossuth és a köztársasági államfő oldalára billenti a mérleget, hogy a parlament egy civil államfőt, „*egyetemes s egyhanggá olvadt felkiáltással kitörő éljenzések közt*”¹⁰ választott meg. Ahogyan Mezey Barna fogalmaz, Kossuth ekkor „*választott, a nemzeti szuverenitást képviselő országgyűlés bizalmából hivatalát elnyerő polgár*”¹¹ volt. Mindemellett a biztosabb elhatárolás végett fontos nem csak általános fogalmi szinten, hanem magyar jogtörténeti kontextusban is vizsgálni a kérdést, melyre a következőkben kerül sor.

2. Kossuth eredeti terve és a megvalósult rendszer – kudarc vagy a haza megóvása?

Kossuth Lajos, elsősorban nem az állam-, illetve a kormányforma alaki ismérveinek kidolgozásával volt elfoglalva, sokkal inkább annak tartalmát kívánta minél szélesebb körben meghatározni. Erre utal az 1849. április 13-án a Függetlenségi Nyilatkozat kiadását megelőző zárt ülésen felvázolt terve is, melyben csak a kormányzó elnök hatáskörének nemzetgyűlés általi későbbi meghatározását említi, s azt, hogy a provizórikus időszakban saját maga, az általa kiválasztott miniszterekkel fog eljárni.¹² Ebből is könnyen kiolvashatjuk a prezidenciális rendszer fő jellemzőjét, tudniillik az, hogy Kossuth a „*maga mellé veendő miniszterekkel*”¹³ kormányozza az országot, semmiféle miniszterelnök, vagy minisztertanácsi vezetőt nem feltételez.¹⁴ A kormányzó elnök felelőssége, polgári, megválasztott mivolta pedig analóg az Egyesült Államok prezidenciális rendszerének elnökével –

jóllehet a pontos összefüggések felvázolására később lesz lehetőség.¹⁵

Az új kormányzati forma megjelenésének hajnalán Kossuthnak két égető kérdést kellett eldöntenie: a kormányzó elnök és a parlament, illetve a miniszterek és a kormányelnök viszonyát. A viszonyrendszer megállapításában többen is érdekeltek voltak, mind az országgyűlés, mind Szemere Bertalan sürgette Kossuthot ezeknek az egyértelmű megrajzolására.¹⁶

Az országgyűlés viszonylatában már korábban is hallhattuk Kossuth érveit. 1849. március 25-én tartott beszédében az Országos Honvédelmi Bizottmány vezetőjeként sérelmezte, hogy nem tudja felosztatni a nemzetgyűlést: „Másmint, ha a kormány látja, hogy a törvényhozás valamely oly politikai utat vesz fel, mellynek végrehajtásában nem akarja felvállalni a felelősséget, van neki joga apellálni a néphez, új választások által; nekünk nincs ezen jogunk, mi eszköze vagyunk az országgyűlés politikájának.”¹⁷ A felosztási jog az országgyűlés képviselői számára is érzékeny kérdésnek mutatkozott. A képviselők az ilyen széles intézkedési lehetőséggel rendelkező Kossuthban az egyeduradalomra törekvő autokratát látták, s nyíltan felléptek ellene. A békepárti politikusok számára csak egyetlen alkalom maradt, hogy a kormányzó elnök egyik legesszenciálisabb jogkörét korlátozzák. A már fent említett április 13-i zárt ülésen ugyanis az „elosztási jog” kérdésében a képviselők arra a konszenzusra jutottak, hogy „míg az ország kormányrendszere elhatározólag meg nem állapíttatik, a legfőbb hatalom mindaddig a népfeliséget képviselő országgyűlés birtokában marad, mely ennél fogva csak önmaga által oszthatja fel.”¹⁸ Ez egy olyan jogalapot szolgáltatott az országgyűlésnek, hogy újból határozatilag ki sem kellett mondania, noha voltak rá törekvések.¹⁹ Így azonban Kossuth elképzelése az új, számára politikailag lojális „alkotmányozó gyűlés” összehívására ellehetetlenült,²⁰ mellyel könnyen kiépíthette volna a köztársasági formaságokkal rendelkező diktatúrát.

A kormányelnök, s miniszterei közötti viszony, s felelősség kérdésében Kossuth a Nyilatkozat közzététele előtt nem foglalt állást. Előterjesztésében, s annak képviselőknek való előadásában azonban megjegyezte, hogy „a minisztereknek személyes felelőssége és számadási kötelezettsége mellett”²¹ kell kormányozniuk. Csakhogy ez a kijelentés nem teljesen egyértelmű, mert nem tudjuk meg pontosan belőle, hogy a felelősség milyen fokát és kiknek az irányába kell gyakorolniuk az érintetteknek. Ebben a kérdésben Szemere is érdekelt volt, mint a leendő miniszterelnök, így Kossuthnak írt 1849. április 20-i levele ezt a problémakört érinti:

„1. A kormányzó felelős s a miniszterek is, kétkem, hogy a kettőzött felelősségben az ország valamit nyerne, de azoknak, kik ekképen kormányoznak, t. i. a kormányzónak és minisztereknek, jól kell egymást ismerniök. Ebből következik

2. Mi a kormányzó köre s hatósága? az országgyűlés nem mondta; de azoknak tudniok kell, kik a kormányzóval kormányozni akarnak. Szükséges a miniszteri ellenjegyzés? Az a kormány hatósága, a mi volt a nádoré, hozzáadásával azon jogoknak, mik a királynak 1848-ban fel voltak tartva? [...] Azt, hogy a kormányzó elnököljön a miniszteriumban, rendén találom, úgy kell lenni, de tárczát nem vállalhat a felelősség igaz eszméje szerint.

3. A miniszter nem annyira külön véve, mint együtt felelős, mert a legfontosb tettek az összes miniszterium megegyezéséből származnak. Világos — hogy tárczát megfontoló lelkiismeretes ember nem fog vállalhatni, míg társait nem ismeri.”²²

Noha a levél első olvasatra ártatlan kérdésfeltevéseket tartalmaz, mégis a két államférfi között a közjogi kérdéseket befolyásoló vitává fajult. Szemere indíttatását a levél megírására pontosan meghatározni nem tudjuk, de annyit bizonyosan leszögezhetünk, hogy levelében

a fejtegetés ténylegesen inkább a kormányzó elnök és a miniszterek hatáskörének elhatárolására irányult, minthogy politikai ellenlábaskodás lett volna.²³

Kossuth azonban a – későbbiekben taglalandó – május 2-i átirat alapján korlátozott hatáskört – azaz a kormányzó elnök felelősségi szabályait – rendszeresen túllépte, melyből Szemerével további vitái támadtak. Szemere a helyzet karakteres jellemzésére így írt a kormányzat belső viszonyáról Kossuthoz címzett emlékiratában: „*Nem kell miniszterium, mivel az csak gátolja a kormányzót, ha kötelességét teljesíti, s ha nem is teljesíti, felesleges [...] ez dictatura...*”²⁴ A miniszterelnök tehát nem csak az OHB időszakában, hanem a kormányzó elnökség gyakorlásának a végéhez közeledve is kimondta a bizonyítani kívánt tételt, Kossuth elképzelése nem irányulhat a hatásköri szabályainak megszegésével másra, mint a hatalomkoncentráció kiteljesítésére.

*Az országgyűlés feloszlatási jogának abszenciája alapvetően meghatározta a kormányzó elnök hatáskörének későbbi terjedelmét és politikai befolyásának kérdését.*²⁵ Ennek ellenére Kossuth nem rendelkezett minden kétséget kizáró pontossággal meghatározott hatásköri szabályokkal tisztségének betöltésekor, mely arra kényszerítette a kortársakat, s az utókort, hogy egyes rendelkezésekből, történeti összehasonlításokból következtessünk arra.²⁶

Kossuth így az egyre erősödő békepárti hangoknak részben engedve megkezdte a hatásköri szabályok kialakítását. Erre utal Duschek Ferenc pénzügyminiszter iratai közül „*A felállítandó felelős minisztérium alakításánál figyelembe vehető jegyzetek*” című feljegyzés, mely részletesen taglalja az eldöntendő hatásköri kérdéseket.²⁷ Felmerült a szabályozás formája is, mint a képviselőházat megosztó probléma, ugyanis a békepártiak az országgyűlési szabályozás mellett foglaltak állást, míg Kossuth megelégedett volna az „ideiglenesség” jelzőjével ellátott kormányzó elnöki átirat megfogalmazásával.²⁸ Kossuth elképzelése járt sikerrel, így a május 2-án tartott CLXXIX. ülésen felolvasták hatáskörét,

felelősségét és a miniszterek viszonyát meghatározó levelét.²⁹ Ez a dokumentum azonban már csak nyomokban tükrözte Kossuth elképzeléseit. Az április végi zárt ülések folyamán ugyanis a Békepárt és Szemere miniszterelnök nyomatékosan kifejtette véleményét Kossuth Lajossal szemben. Kazinczy Gábor visszaemlékezéséből tudjuk, hogy a jelenlévők a „*képviselőház függetlenségét, s szupremáciáját sürgették.*”³⁰

Kossuth átirata tehát már csak keserű „konszenzusként” jelent meg a képviselőház előtt,³¹ amely mellett az – előterjesztésnek alapját képező – 1848: III. tc. is hatályban maradt. Rögvest fontos megjegyezni, hogy Kossuth javaslata tartalmazott egy ésszerű kiigazítást az említett törvényhez: a király személye mellé rendelt miniszteri hatáskört – a trónfosztás miatt – a külügyi tárca vette át.

A viszonyrendszer vizsgálatakor elsőként a *nemzetgyűlés* jogait érdemes elemezni a kormánnyal szemben. Itt – a már fentebb említett – „*nemzetgyűlés iránt és felett*” való rendelkezést egyértelműen kivonja a kormány és a kormányzó elnök kezéből az előterjesztés, csakúgy, mint a hadüzenet, béke és a szövetségekötés is a nemzetgyűlés hozzájárulásához tapadt.³² Mindez az államfő külügyi felségjogainak a csorbítását jelentette, s parlamentáris jellemvonásokra utalt. A *törvényjavaslatok jóváhagyásának joga* is a nemzetgyűlés hatáskörébe került, a kormányzó elnök csak a kihirdetésben kapott szerepet. A joghézagokra kiváló példa ez a szabály is, ugyanis ezt az átiratból nem lehet kiolvasni, viszont egy május 30-i országgyűlési határozat értelmében a törvényeket „*a két ház elnökeinek aláírása után a kormányzó a minisztérium által hirdettesse ki és hajtsa végre*”³³ passzust tartalmazta.

A *kormány* és a *kormányelnök* viszonyában a legfontosabb megszorítás az volt, hogy Kossuth döntései miniszteri ellenjegyzéshez voltak kötve,³⁴ azaz „*a kormányzó csak a ministerek által*” kormányozhatott. Ez az új konstrukció csökkentette Kossuth befolyását a Honvédelmi Bizottmány kormányelnöki

pozíciójához képest. Az ellenjegyzésen túl Kossuth nem állapíthatott meg más jogköröket az egyes minisztereknek, s mint korábban, most nem vonhatta ki egyiküket sem a kormány politikájából, hogy csak az ő iránymutatása szerint cselekedjenek. A kormányalakítás koalíciós mivolta – és az abból fakadó sorozatok tárgyalási kényszer – pedig egyértelműen aláásta a háborús helyzetben való gyors és adekvát döntések meghozatalát.³⁵ Ez pedig tovább erősítette az előző bekezdés alapján is megfogalmazottakat, azaz a reprezentatív államfő és erős kormány dualizmusát.

Viszont – némileg ellentmondásosan – a kormányzó elnöki jogkör államfői jogosultságai bizonyos ügykörökben szélesek voltak. Így a *főkegyúri jog*, azaz az egyházi méltóságok kinevezésének joga úgy illette meg Kossuthot, hogy az már 1791 óta csupán a törvényesen megkoronázott uralkodó gyakorolhatta.³⁶ Ez a konstrukció később is felmerült köztársasági államfők esetén, így 1946-ban a Kiszgazdapárt szorgalmazta e jogosultságnak az államfőre ruházását, ahol ugyancsak a prezidenciális rendszer kialakítása volt a cél.³⁷ Ezen túl a *világi és katonai hivatalok* betöltésekor is rendelkezett Kossuth a kinevezési joggal, ami a mai magyar alkotmányos rendszerben is hasonló,³⁸ ennek ellenére – ugyan más súlyokkal – ez is sajátja egy prezidenciális rendszernek.

A *kegyelmezési jog* a kormányzó elnök általi gyakorlása a magyar jogtörténetben sui generis kategóriát teremtett. Az átiratban egy kegyelmi szék felállításáról olvashatunk, melynek négy tagból álló bizottsága felett az igazságügy miniszter elnökölt. Kossuth jogosult volt kinevezni a tagokat, s végül ő adta ki – ellenjegyzéssel – a kegyelmet igazoló oklevelet is, ezen túl viszont semmivel nem rendelkezhetett. Fontos még kiemelni, hogy csak bírói ítélet után lehetett adni kegyelmet – azaz az eljárási kegyelem kizárt volt –, illetve az egyéni- és közkegyelem még nem vált el egymástól, mint ahogyan azt 1946-ban megosztották a parlament és az államfő között.³⁹

Kossuth kezében azonban az államfői tisztségből eredő jogokon kívül végrehajtói értelemben vett hatáskör is összpontosult. Ebből legfontosabb a kormány általános politikai irányvonalának a meghatározása volt.⁴⁰ Ebben az értelemben a kormányzó és a miniszterek egyetértésében lehetett meghozni a határozatokat, s rendeleteket, mely *mellérendelt* viszonyt tovább erősítette ennek az újbóli kimondása,⁴¹ azaz „a kormányzó és a ministerek közötti kölcsönös viszony”.⁴² Nagy László is hasonlóan fogalmaz: „a kormányzói előterjesztés a végrehajtó hatalom gyakorlatában a két fél egyensúlyát próbálta létrehozni [az átirat]”,⁴³ mely egyértelműen a két hatalmi súly viszonylatában félprezidenciális kormányformát kezd körvonalazni, noha alapkoncepciójában az 1848: III. tc. rendelkezéseit vélhetjük felfedezni. Ahogyan a kormányzás ezen formáját elemzők is megjegyzik, itt a prezidenciális és parlamentáris forma határán az állam kettős vezetés alá került.⁴⁴ Ez a forma nagyon jól szemléltethető Szemere és Kossuth vitájában, mely a két politikai irányzat képviselőinek – későbbi terminológiával élve – „*cohabitation-ját*” körvonalazza. Ezt a rendszert támasztja alá Duschek jegyzete is, melyben további hatáskörök ellenjegyzés nélküli fenntartására, a kormányzó elnök megválasztásának, s mandátuma idejének meghatározására is javaslatot tett – jóllehet az olyan jogokat is Kossuthnak adta volna, melyek az átirat szövege szerint „az álladalom sorsának s jövődjének alakulására lényeges befolyással lehetnek”,⁴⁵ azaz például a legfőbb hadurat megillető jogosultságokat.⁴⁶

Noha Kossuth törekvései a prezidenciális kormányformára irányultak, téves lenne azt a megállapítást tenni, hogy a békepárti képviselők nyomására az eredeti terv helyett parlamentarizmus jött volna létre. Azonban az is tény, hogy egyik forma sem tudott kristálytisztán érvényesülni, mivel az akkori politikai, illetve hadi helyzetben mindkét fél a saját akaratát próbálta érvényre juttatni, ezzel háttérbe szorítva minden dogmatikát.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ BEÉR - CSIZMADIA – GYULAI 1954, i.m. 733. o.

² RÉVÉSZ 1955, i.m. 83-111. o.

³ Lásd például Sándor József levelét Kossuthhoz. In: MNL OL H2 Általános iratok 1848-1849. 5004. 637.l.

⁴ Tudniillik az USA Alkotmányának megszületése előtt vita folyt az „elnök” elnevezéséről, először „*governor general*”, mint „kormányzó elnök” névvel akarták illetni, végül mégis maradtak a „*president*” szónál.

⁵ Lásd például Madarász László lemondó levelét Kossuthnak vagy a már idézett Győr Város Közgyűlésen elhangzottak írásba foglalt válaszát. In: MNL OL H2 Általános iratok 1848-1849. 5628. 686.l., ill. 5784. 267.l.

⁶ Vö. MEZEY 2007, i.m. 187. o.

⁷ Szabó István szempontrendszerét használva. In: SZABÓ 1995, i.m. 145-195. o.

⁸ MEZEY 2003, i.m. 103. o.

⁹ Vö. Alaptörvény 9. cikk (1) bekezdés

¹⁰ Felsőházi jegyzőkönyv az 1849. április 14-i L. ülésről. In: Közlöny, 1849. április 17. 81.sz. 298. o.

¹¹ MEZEY 2007, i.m. 186. o.

¹² HORVÁTH Mihály 1986, i.m. 305. o.

¹³ BEÉR – CSIZMADIA – GYULAI 1954. 733. o.

¹⁴ Fontos megjegyezni, hogy jogfolytonossági szempontból mutatis mutandis a kormány megalakítására az 1848: III. tc. rendelkezései lettek az irányadóak.

¹⁵ Vö.: KÉPES 1999, i.m. 159-163. o.

¹⁶ NAGY 1999. 99. o.

¹⁷ Kossuth képviselőházi beszéde 1849. március 25-én. In: Közlöny, 1849. március 30.

¹⁸ HORVÁTH Mihály 1986, i.m. 306. o.

¹⁹ Szász Károly előterjesztéséhez Szunyogh Rudolf csatlakozott, melyben kérték a képviselőházat, hogy „határozatban világosan fejezzék ki”, hogy Kossuth nem jogosult a felosztatási jog gyakorlására. A ház viszont az április 13-i zárt ülésre hivatkozva nem foglalkozott érdemben az üggyel. Lásd bővebben: Almanach 829.o. ill. 874.o.

²⁰ SZABAD 1977, i.m. 161. o.

²¹ Közlöny, 1849. április 17.

²² Szemere levele Kossuthnak 1849. április 20. MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levétár miskolci központ XV. fasc. 15/1/81.

²³ Ez Szemere „doktrínere” és az 1848: III. tc. rendelkezéseihez való ragaszkodásból vezethető le. In: RUSZOLY 2004, i.m. 104.o.

²⁴ Szemere emlékirata Kossuthhoz, Szeged, 1849. július 21. MNL OL R190 Szemere Bertalan iratai

²⁵ Ezzel többek között az üléseken csak részvételi joggal rendelkezett.

²⁶ Szabó 1999, i.m. 206. o.

²⁷ MNL OL H22 Duschek Ferenc iratai III./45.

²⁸ NAGY 1999, i.m. 99.o.

²⁹ Közlöny, 1849. május 3. 350-351.o. (a továbbiakban: Kossuth kormányzó elnöki átirata)

³⁰ KAZINCZY 1884, i.m. 102. o.

³¹ Kossuth kormányzó elnöki átirata

³² Kossuth kormányzó elnöki átirata

³³ Közlöny, 1849. június 1. 451.o.

³⁴ Ehelyütt érdemes felhívni a figyelmet gróf Eszterházy Mihály felsőházi tag érvelésére az előterjesztett javaslat kapcsán. Meglátása szerint – jogosan – a javaslat azon fordulata, hogy a kormányzó döntéseit „*a ministerek egyike*” látja el aláírással, azt feltételezte, hogy a hatáskörrel nem rendelkező miniszternek is van joga egyes esetekben eljárni. A felsőház vezetője azonban lecsitította a felszólalót azzal, hogy a lényeg abban áll, hogy a kormányzó elnök döntési önkénye csökkenjen, nem pedig a felelősségi rendszer ilyenemű szabályszerkesztési defektusában. In: Közlöny, 1849. május 4. 354.o.

³⁵ SZABÓ 1999, i.m. 205. o.

³⁶ 1791: III.tc.

³⁷ SZABÓ 1999, uo.

³⁸ Alaptörvény 9. cikk

³⁹ 1946: I. tc. 12. § (1) bekezdés

⁴⁰ Kossuth kormányzó elnöki átirata

⁴¹ Első ízben a Függetlenségi Nyilatkozatban olvashatjuk, hogy „*Kossuth Lajos fogja a maga »mellé« veendő miniszterekkel*” kormányozni az országot.

⁴² Kossuth kormányzó elnöki átirata

⁴³ NAGY 1999, i.m. 104.o.

⁴⁴ BLONDEL 1992, i.m. 166. o.

⁴⁵ Kossuth kormányzó elnöki átirata

⁴⁶ MNL OL H22 Duschek Ferenc iratai III./45.

Felégetett szerelem

Írta: PAPP ESZTER

A nap apró sugarai éppen csak kibukkantak a domb mögül, amikor egy tucat szekér gördült be a város kapuján, roskadásig felpakolva. Nem vándorzenészek vagy csavargók voltak ők, hanem egy előkelő pár, kik éppen új házuk után kutattak. Tudniillik, Levente mostanság örökölt édesapja után egy csodálatos kisvárosi házat, melybe feleségével, Mariannával készült éppen költözni. A picinyke város legjobb fekvésű telke volt az övék, melynek hatalmas kertje körülölelte a kiválóan megépített és hibátlanul berendezett házat. Azonban nem maguk miatt igyekeztek efféle pompával körülvenni magukat, hanem a csöppnyi mosolygó arcocska miatt, aki visszakacagott a pólyából rájuk. A városka is ébredezni kezdett, megkezdődött a készülődés a vásárra, jártak-keltek a népek, így a hír is gyorsan terjedt. „Új család érkezett városkánkba. Vajon kik ők? Honnan jöttek? Az már biztos, hogy tehetősek” – hangzott el aznap számtalanszor. Éppen ezért, a találgatásokat megkerülve, Levente úgy döntött, hogy fogadást rendez a környező lakosoknak, hadd ismerkedjenek meg egymással. Meg is jelent az eseményen a kisváros apraja-nagyja, ki süteménnyel, ki borral, ki pedig kedves szavakkal és jó kívánságokkal köszöntötte az új lakókat.

Teltek-múltak az évek, a pólyás gyermek totyogó lánykává cseperedett, aki előszeretettel töltötte mindennapjait a szomszéd gazdag kereskedő fiával, Artúrral. A szülők is jó szemmel nézték a barátságot, sokatmondóan összemosolyogtak, ha gyermekeik szalmaszálból készült gyűrűkkel „összekötötték életüket”.

Megint elröppent néhány év, az apró kislányból csodálatos kishölgy lett, hosszú gesztenye barna hajjal, mely vörösesen csillant meg a napfényben, ahányszor csak a szabadban járt. Ő volt Miranda.

- Anya, mikor lehet Artúr végre a férjem? Mert nagyon szeretem. Úgy, mint te apát.
- Drágám, ez nem így működik. Vannak bizonyos feltételek – Miranda elkerekedett szemekkel nézett, és várta a folytatást. – Például még nem vagytok fejlett korúak. Ilyen fiatalon bizony senki sem házasodik! – látszott a kislány tekintetén, hogy kicsit megnyugodott, hogy nem végleg beszélük le őt szerelméről. – Bármi lesz is kincsem, azt soha ne feledd, honnan jöttél. – Az intő szavak már nem foglalkoztatták Mirandát, futott elmesélni Artúrnak, hogy még egy kicsit várniuk kell az esküvővel.

Észrevétlenül elszaladt megint egy jó pár év, egyre inkább izgatta Mirandát a házasság gondolata. Várakozásai nemsokára be is teljesedtek, a nyári naplementében Artúr feltette a nagy kérdést szíve hölgyének.

- Édesanyám! Végre megtörténik! Végre Artúr felesége leszek!
- Ó édesem, mindennél boldogabb vagyok, de ehhez édesapád hozzájárulása is szükséges, tudod jól.
- Az imént beszéltem vele, ugyanis Artúr családja ma este fogadást rendez, ahol alkalmuk nyílik beszélgetni – csengett Miranda boldog hangja.
- Jaj, de hát olyan fiatal vagy még! Még talán várnod kéne...
- Úgy érzem, te nem akarsz engem elengedni! De ne aggódj, gyakran jövök látogatni és mindig a te kislányod maradok, ígérem. – majd gyorsan megölelte anyukáját, akinek könnycsepp gördült le az arcán. – Bárcsak tényleg a kislányom lennél – suttogta szinte magában Marianna, inkább magának, mint sem az őt ölelő Mirandának.

Eljött a várva-várt nap, összegyűlt a város népe egy csodálatos késő nyári napon, és mindenki izgatottan várta már a ceremóniát. Miranda törékeny, finom alkatával igézően gyönyörű volt menyasszonyi ruhájában, haja pedig szinte vörösen izzott körülötte a nyári nap sugarainak érintésében. Mélybarna szemei csak úgy ragyogtak a boldogságtól, amikor vőlegényére pillantott. Kezdetét vette az ünnepség a helyi plébános vezetésével. Mesébe illő vidámságban telt a lakodalom. Káprázatos ételek és italok kerültek felszolgálásra, majd hajnalig tartott a vigadozás. Levente igen bőkezű volt, semmit sem sajnált az ifjú pártól. Nem csak a pompás esküvőt, de jelentős összegű hozományt is biztosított Mirandának. Már az eljegyzéskor Artúr sem volt rest kimutatni, mennyit is ér neki szerelme, jegyajándékkul a legnemesebb anyagból készült selyemruhát adományozta kedvesének, melyhez még egy finom aranynyakéket is készíttetett Miranda számára. Mindenkinél őszinte mosoly ragyogott az arcán, kivéve egy valakit. Marianna próbálta leplezni aggodalmát, de egyre inkább nehezebbre esett. Félrevonta férjét a nyüzsgésből:

- Levente, én úgy félek, hogy valami nem lesz rendben. Ki fog derülni...
- Csitt, asszony, minden rendben lesz. Egyáltalán nem törvényszerű, hogy mindig valami rossz történik. Különben is, mégis hogy derülne fény az igazságra? Ha ez idáig abban a hitben élt mindenki, hogy Miranda a mi lányunk, most mi tudna ezen változtatni!?
- Ó, sejtésem sincs, de rossz előérzetem van. Talán el kellene neki mondanunk, hogy örökbe fogadtuk!
- Nem, erre semmi szükség, dehogy! Akkor menne minden tönkre, ha megtudná, hogy ki, vagy inkább, hogy mi volt az ő anyja.

Már pirkadni kezdett, mikor az utolsó vendégek is távoztak. Szerelmes tekintettel nézett egymásra az ifjú pár.

- Nos, akkor készen állsz új életet kezdeni velem?

- Erre vártam egész életemben, Artúr. – megcsókolta kedvesét, majd karöltve bevonultak palota méretű otthonukba, melyet a szülők közösen biztosítottak gyermekeik számára.

Miranda nem érzett sorsfordító változást, inkább csak teljesebbé vált az élete. Ahogyan eddig is, minden nap Artúrral töltötte ideje jelentős részét, annyi különbséggel, hogy most már ő kapta az elismerő szavakat a finom vacsora elfogyasztása után, és nem egyedül kellett álomra hajtania fejét esténként. Boldog volt férje mellett, leste minden kívánságát. Artúr pedig kitanulta apja után a kereskedelem csínját-bínját, és mindenben a legjobbat igyekezett feleségének adni. Tiszta szívéből szerette a lányt, s már alig győzte kívánni, mikor ajándékozza meg az asszony egy gyermekkel. El is telt kellő idő a nászéjszaka óta, Miranda azonban továbbra is megőrizte kecses vékonyságát. A legapróbb jele sem mutatkozott annak, hogy egy új életet hordozna szíve alatt. Szavát megtartva, rendszeresen visszalátogatott szülei házába, és mindig beszámolt hétköznapijairól. Egy ilyen alkalommal, kettesben maradtak Mariannával.

- Ó, anyám, én félek. Valami baj lehet.
- Mi bánt kincsem? – tette fel azonnal a kérdést az aggódó anya, bár szíve mélyén sejtette, hogy mi lesz Miranda válasza.
- Nézz rám! Sehol semmi. Miért nem adtam már életet egy életerős gyermeknek?
- Jaj, drágám, ehhez sok idő kell, egy percig se izgulj! Ez nem a te hibád! – fogta, és magához ölelte a lányt, s mindkettejük arcán legördült egy-egy könnycsepp.

Marianna aznap este elmesélte a történeteket férjének, aki csak ennyit mondott:

- A vér nem válik vízzé.
- A nő csak bólintott, s halotti csendben ültek egymás mellett még hosszú órákig.

A kisvárosban hamar beszélni kezdenek az emberek, ki mit hallott, gondol. Akármennyire is tökéletesnek tűnik valami, egy-egy kisebb, vagy éppen óriási hiba mindig meglapul a háttérben.

„Miért nem kerekedett már ki? Lehet, nem is hálunk együtt? Talán beteg ez a lány? Lehet, hogy ő más...” – súgtak össze Miranda háta mögött a helybéliek, akárhányszor csak közöttük járt. A plébános fülét is megütötték a mendemondák. „Még mindig nem vált anyává? De valami megváltozott. Ó igen, mintha teljesen vörös lenne a haja. Különös.” Egyre több és több ítélkező tekintet meredt Mirandára, mindenki távolságtartóvá vált, mondhatni kirekesztették. Félték tőle, de senki nem merte kiejteni a száján, hogy tulajdonképpen mit is feltételeznek róla. Artúr szíve majd megszakadt, ahogy látta feleségének arcáról eltűnni az életvidám mosolyt, és helyette egy komor aggodalmakkal teli szempár nézett vissza rá minden nap.

Durva, hangos ajtódorombólésre ébredtek egy nap. „Azonnal nyissák ki, vagy tüstént berontunk!” – hangozott a fenyegetés. Artúr, feleségét védve, azonnal lement és elállta az újtukat az ajtóban.

- Mi járatban uraim?
- A feleségét súlyos vád érte. A nép igazságszolgáltatást követel, és nem hagyhatunk egy ilyen ügyet annyiban.
- Mégis mivel vádolják az én ártatlan feleségemet? – hüledezett Artúr.
- Boszorkánysággal, uram. – a jóhiszemű férj meredten állt az ajtóban, nem tudott mozdulni. Könnyek gyűltek a szemébe, fel akart menni feleségéhez, de teste nem engedelmeskedett neki. Csak állt egyhelyben és a könnyfátylon keresztül nézte, ahogy elhurcolják szeretett asszonyát.

Aznap este éppen olyan óriási tömeg gyűlt össze, mint a család köszöntésére hosszú évekkel azelőtt. Tolongott a tengernyi ember a főtéren, fűtötte őket a kíváncsiság, némi bosszú is talán, amiért nekik nem adatott meg az a tündérmesébe illő élet és házasság, mely Mirandának jutott. Marianna zokogott, pontosan tudta, hogy ebből már nincs kiút. Vége. Annyi éven át titkolták származását a lánynak, felnevelték, sajátjukként

szerették, férjhez adták, és most minden egy szempillantás alatt szertefoszlik.

- Csendet, csendet! – szólt a plébános hangja az emelvényről. – Azért gyűlt össze ma a tanács, hogy végére járjon egy komoly ügynek. Súlyos vádak értek egy fiatalasszonyt, bár nem ritka manapság az ilyen. Azt mondják róla, hogy boszorkány. Vörös haja és feltételezett nősztehetetlensége komoly aggályokat támasztottak vele szemben. Csak egy mód van, hogy kiderítsük, mi is ő valójában. – A tömeg mozgolódni kezdett, dobogtak a lábak, pontosan tudták mi következik. – Hozzák a mérleget! – adta ki az utasítást a plébános. – Most pedig lássuk, hogy könnyebb-e termeténél a vádlott, vagy sem. Feszülten figyelte a tömeg a próbát. Levegőt sem mert venni senki, megfagyott a pillanat. Egyedül a mérleg billent, de nem az összeesett lány javára. – Boszorkány! Máglyára vele! – kiabálta a plébános.

A tömeg újra zúgolódni kezdett, máris folytak az előkészületek. Artúr azóta sem tért magához, nem hitte el, amit lát. Nem hitte el, hogy a tér közepén egyre duzzadó tűz, az ő feleségének készül. Nem akarta elhinni, hogy így ér véget az a nagyszerű szerelem, mellyel megajándékozta a sors. Rettenetes sikoly hallatszott, a lángcsóvák az égbe csaptak, a tömeg egy pillanatra hallgatott csak el, megint dobogás és mozgolódás kezdődött. Artúr csak állt, belefeledkezve gondolataiba. Valóban szerelemből köthetett házasságot egy olyan lánnyal, aki tiszta szívéből szerette és nem csupán érdekből mondott igent. Nem szülei kényszerítették bele, nem ők választották ki a rangban neki megfelelő nőt, hanem szíve hölgyét vehette el.

- Ilyen is csak egy tündérmesében fordulhatott elő – fogalmazódott meg Artúrban, majd előre tört a tömegben, és ő is máglyára vetette magát.

Egy igen nézőpontjai

Írta: FEHÉR ESZTER

1 395. január 3.: Egyre nehezebb. Minden reggel a nyilalló fájdalom ébreszt, végtagjaim így üzennek, hogy fogytán már az időm. Ugyan nemesi rangom van, de elkélne a segítség. Sok gyermekemet talán, ha házasságra adom, nekem is könnyebb lesz. Az én kis Julim már tizennégy esztendő, szinte el is késtünk vele. Sosem volt szerelmes, pedig gyönyörű lány, arcán pirkadatként nyílik az ártatlanság rózsája, de szemében mégis a józan ész tüze lángol. Nemes férjet kell neki keresni, aki majd eltartja és lehetőleg a közelben telepednek le. Meg kell találnom a hozzá méltó ifjút...

...február: Sok fiút néztem meg a környéken, de minddel van valami baj. Nincs elég vagyona, nem akar elköltözni a szüleitől, nincs rangja vagy vallásában más nézetet vall. Nehéz úgy dönteni, amikor az ember a legjobbat akarja. Reményvesztetten indultam minden reggel, magamban szitkozódva minden házaspár láttán. Egy szép, napos délutánon, megpihentem egy padon, hallgattam a szél zúgását, néztem az emberek kecsesen sétáló sziluettjét, költői látványt nyújtott. Csak egy férfi bicegett ott görnyedten, de öltözete mégis szemképráztatóan vonzotta az elcsigázott tekintetet. Fiatal volt, nem igen járhatott el otthonról, mert még nem találkoztunk. Tüsként férközött gondolataim közé, hogy talán nőtlen is, akár a lányom férje is lehetne... Aznap a vacsora asztalnál a feleségemet kérdeztem, beszéljek-e az ifjú atyjával, nejem gondolkodóba esett lányunk szabad akarata miatt, de végül belátta, hogy így lesz a legjobb és csüggedten bólogatott. Ezen felbuzdulva, felkerestem a családot. Emlékszem, azon a napon reménykedve caplattam az úton, borongós idő volt, nekem mégis fényesebben sütött a déli nap. A macskakövek talpam alatt szikrázó rubinként jártak táncot és én füttyülve mentem. Nem volt nehéz kideríteni, melyik családról van szó, csak kérdezősködtem egy kicsit a piacon és az emberek segítőkészen

mondtak el mindent, amit tudtak. Kiderült, hogy katolikus, nemes és még a közelben is lakik. Elhatároztam hát, hogy elindulok apjához és megbeszéljük ezt a házasságot. Bolyongtam egy darabig, amikor megláttam a kőmonstrumot, ami fölém tornyosult. Megérkeztem. Bebocsátást kértem és kaptam is, miután tisztáztam milyen ügyben mentem. Ezt már sikerként éltem meg, hiszen, ha a fiú nős lenne, be sem engednének. Beszélgetésünk során kiderült, hogy ő is kiházásitaná már a 17 éves fiát, de méltó nőt még nem talált, viszont az én kis Julim megfogta, valamint a vagyon és a nemesi cím sem hátrány számára sem. Meg tudtam érteni, engem is ezek vezéreltek. Meghívtam őt és a családját egy lakomára következő héten szombatra. Ott megismertem a fiát, aki ugyan kicsit csúnyácska, de egész értelmesnek tűnt. Sok bor fogyott és már arcunkra ült a borpárlat, amikor megállapodtunk a házasságban. Be kellett mutatni a lányomat. Örömteli arccal hívtam ki az ebédlőbe, hogy jöjjön ünnepelni, mert itt van a jövődöbéli férje. Juli félve, de magabiztosan lépkedett, illedelmesen köszönt és arcáról semmit nem lehetett leolvasni. A helység rokonokkal volt tele, a kézfogás régi szokásaink szerint létre jött. Nem volt már más hátra csak kivárni azt a három és fél hetet az esküvőig. Idegtépő hetek voltak azok, de mindenki jól viselte dolgát, az ifjú még ajándékot is küldött és mi szebbnek éreztünk minden vasárnap reggelt. Közeledett a nagy nap....

....március, szerda: Julit kicsinosították, ma elhagyja a családi házat. Nagyon fog hiányozni, de jó élete lesz újdonsült férje mellett. A két utcára lévő templom felé vezető út, egy örökkévalóságnak tűnt örömöm fátyla mögött. A pap már várt minket, beültünk a templomba. Meghitt pézsmaszag járta át az egybegyűlteket. A lányom kimondta az igent és a megnyugvás sóhaja távozott belőlem. Tizennégy év, de most már biztos a boldogság...

1395. március 20. szombat reggel: _Az ég beszürkült, aggályosan telepedett a sötétség fátyla Gyula fölé. A madarak vészjósló csivitelése törte csak meg a csendet, a szél megkezdte tombolását. Vihar lesz, márciusban. Fázok. A piacra indultam, de a fagyos levegő csontomig hatol és egész testemben reszketek. Haza kell mennem. Két hónapja már, hogy betöltöttem a tizennégyet, holnap lesz az utolsó vasárnap a templomban menyasszonyként. Jövő héten férjhez megyek. Emlékszem az első találkozásra, azóta is álmatlan éjszakák gyötörnek. Késő február volt, anyám ruháját foltoztam a pislákoló gyertyaláng mellett és régi nótákat füttyörészve múlattam az időt, amikor bejelentették, ideje bekötni a fejem és jó embert találtak a számomra. Igazi úr, itt lakik a közelben és nem szűkölködik anyagi javakban sem. Tudtam, hogy el fog jönni ez is, sok testvérem van, nővéremet már kiházásították, de most nem számítottam rá. Gondtalan napjaim voltak. Bizonytalanul álltam fel a lócáról, kezet kellett fognom vele. Kint boroztak az ebédlőben, sokan voltak és groteszk látványt nyújtottak felpuffadt vörösödő arcukkal, amelyen úgy terült el a vigyor, mint egy nyertes hadvezéren csata után. Kurjantottak mikor megláttak. Kéröm szemei már fátyolosak voltak és egykedvűen gondolkoztam el azon, hogy házasságunk alatt vajon mennyi bor fog fogyni. Vézna volt, kezein, mellyel az asztalt markolta az ujjak körmökké hegyesedtek, elszürkült arcán féloldalas vigyorba torzult éhes mosoly bontakozott ki. Haja fekete volt, mint az ég vihar előtt, mozgása lassú, testtartása görnyedt, de mégis ifjonti tűz bújt meg a deformált test mögött. Köszönt, hangja nehéz faajtó súrlódásának mása. Megijedtem. Ő a jövődöbelim és én semmit sem tudok róla. Kedélyességet magamra erőltetve félve üdvözöltem, tudtam, hogy így a helyes. Tőle jobbra a násznagy ünnepélyesen megkérdezte: biztattunk-e már más személyt házassággal? Szeretjük-e egymást? Kötelességtudóan válaszoltuk, hogy mást nem biztattunk és egymást is nagyon szeretjük (habár kéröm nevét még nem tudtam). Kezet kellett fogunk. Puha rózsaszín tenyerembe helyezte érdes, papírvékonyak látszó kezét. Megborzongtam. Anyám már kikészítette a

jegyajándékot, egy pár keszkenőt. Az ő ajándékával nem tudtam foglalkozni, nem érdekelt mit kapok. Aznap rémálmoktól gyötrődve aludtam el. Tudtam mi a szokás, bejelentjük a gyülekezetenél házassági szándékunkat, három vasárnap jegyruhában vonulok be a templomba, majd az utolsó vasárnapot követő héten szerdán megkötjük a házasságot. A vihar elől menekülve futottam a még pár napig otthonomként szolgáló házba és megőleltem anyámat.

...kedd este.: Az utolsó éjszakám leányként, barátaimmal fogok ma aludni, ezt mi leányhálónak hívjuk. Holnap a nagy nap, ami mindenkinek csak egy megszokott esküvő, egy előre kijelölt házasság. Nekem nem. Megtanultam elfogadni a szokásainkat, de szorongással és kétségbeeséssel tölt el a tudat, hogy sosem fogok szerelmet érezni a férjem iránt. Persze erről nem beszélek. Nem értenék meg, nálunk mindenki tudja, hogy megy ez és látszólag jó is így. Anyám szerint gazdag életem lesz, és csak ez számít...

...szerda reggel (a nagy nap): Kicsinosítottak, kék szalagot kötöttek a hajamba. Lassú, ünnepélyes léptekkel haladunk a templom felé, útközben elbúcsúznak hajadonságomtól, a régi életemtől. Nem akarom ezt, de tisztelem a szüleim döntését. Két utcára lakunk és most túl hamar érünk oda. Az ajtón belépve erős szédülés kap el, a pézsmas illata erőteljesen csapja meg az orromat és az ismerős hely egyszerre barátságtalannak tűnik. A barátok arca nem hoz vidámságot, elkomorodott a jövőm. Látásom elhomályosul és zavaromban arra eszmélek, hogy az „igen”-t motyogom. Vége. Könnyeim elerednek, nem tudom tartani a látszat vidámságot. Ez a házasság jó üzlet volt, de mégis csak az életem. Most kezdődhet a lakoma, a tánc a mulatság. Mindenki a káromra örvend. De mától én vagyok a szürke ég, én vagyok a vihar. Tizennégy év, ennyi volt a boldogság...

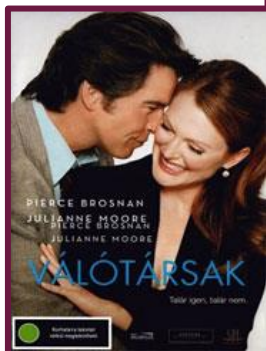
FILMAJÁNLÓ

Válótársak /
Laws of Attraction

Ír-angol-német-amerikai vígjáték • 2004

[Ajánlja: Bartuszek Lilla]

Audrey Woods (*Julianne Moore*) és Daniel Rafferty (*Pierce Brosnan*) egymással szöges ellentétben álló felfogást képviselő ügyvédek. Mindketten a szakma csúcsán helyezkednek el, melyet mi sem bizonyít jobban, mint annak ténye, hogy egyikőjük sem vállalt még el olyan ügyet, melyből ne a nyertes oldalon kerültek volna ki. Egyszer azonban minden folyamat megszakad, vagy mégsem? Történik ugyanis, hogy egy híres rock sztár-divattervező házaspár perében az egymással szembenálló feleket épp nekik kell védeniük. A tét nagy: a két híres ügyfél ugyanarra az írországi kastélyra vetett szemet, melynek értéke - így az ügyvédeknek járó juttatás is - csillagászati összegekben mérhető. Audrey és Daniel azonnal Írországba utaznak, hogy külön-külön beszerezzék a számukra kedvező tanúvallomásokat. Egy valamire azonban nem számítanak: arra, hogy egy szép, írországi reggelen (egy átmulatott éjszaka után) férj és feleségként találják magukat. Kérdés, meg tud-e birkózni két mindenre elszánt ügyvéd egy ilyen helyzettel? A film tökéletes kikapcsolódást nyújt egy tételkidolgozásban gazdag nap végén így a vizsgaidőszakhoz közeledve. Csak ajánlani tudom!

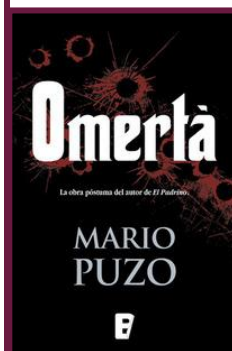
KÖNYVAJÁNLÓ

Omertà

Krimi, thriller • 2000 • Mario Puzo

[Ajánlja: Kovács Ákos]

Szerintem a maffia sztorik mindig üde kikapcsolódást nyújtanak, különösképpen a vizsgaidőszak előtt, mikor jól jön pár nyugodt szórakozással töltött perc. Éppen ezért áprilisi számunkban egy vérbeli olasz krimi ajánlunk Nektek. Mario Puzo, a maffia történetek koronázatlan királyát sokan a Keresztapáról azonosítják, de ezúttal *Omertà* c. regényét javaslom kezetekbe venni. Az „omertà” a szicíliai becsületkódex szerint a hallgatás törvénye, aki megszegi halállal lakol. A történet főszereplője Astorre Viola, az árván maradt kisfiú, akinek génjeiben él tovább a hajdani legendás szicíliai maffia, s felnőve maga is vérbeli maffiózóvá válik. Tetteit a tisztesség, a becsület vezérli, s tudja: a hallgatás törvénye szent és sérthetetlen. Nagybátyja Don Aprile, a köztisztviselőben álló bankárként híres és hírhedt idős maffiavezér ellen a hatóságokat megvesztegető drogbárók aljas összeesküvést szőnek, hogy bankjait megkaparintva tisztára moshassák törvénytelenül szerzett pénzüket. Iszonyú halála vérbosszúért kiállt. Kurt Cilke, az FBI legkiválóbb ügynöke rendkívül törvénytisztelő. Élete legfőbb célja a végleges leszámolás a New York-i maffiával, akár azon az áron is, hogy személyére a gyanú árnyéka vetül. Életveszélyes játékot űz, melynek végkimenetele bizonytalan. Az író a New York-i és a palermói szövevényes alvilágot keltette életre, amelyben maffiózó és FBI ügynök, drogbáró és tisztos polgár, gyilkos és áldozat az omertà és vendetta alapján nyeri el méltó büntetését.

Bemutatkozik a MÁJT TDK

Írta: BARKÓCZI DÁVID, NAGY VIRÁG ESZTER

Kedves Hallgatótársaink! Ebben a rövid összefoglalóban arra vállalkozunk, hogy bemutassuk Nektek a Magyar Állam- és Jogtörténeti Diákkör szakmai tevékenységét és közösségi életét, ezáltal bátorítva Titeket a csapatunkban való minél aktívabb részvételre.

Az egyre növekvő hallgatói létszám következtében meglehetősen nehéz megtalálni az egyetemen azt a közeget, amely egyaránt ösztönöz minket tudományos fejlődésre és biztosít számunkra otthonos környezetet. Erre kínálnak számotokra megoldást Karunk tudományos diákkörei, így az alkotmány- és jogtörténet iránt érdeklődő hallgatók számára a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre (MÁJT TDK). A TDK több mint harminc éves múltja tekint vissza, s az első éves hallgatók körében nagy népszerűségnek örvend. Közösségünk két okból is speciális helyzetben van: egyrészt az elsőéves hallgatók velünk találkoznak először egyetemi tanulmányaik során, így meghatározó elemei vagyunk a tudományos diákélettel kapcsolatos kép kialakításában, másrészt a tantárgy alapozó jellege és kétszemeszteres oktatása behatárolja az általunk megszólítandók körét.

Rendszeres, szerdánként 18 órakor kezdődő üléseink alkalmával érdekes és sokszor tanulságos előadásokat hallgathattok, illetve lehetőségek nyílik a kar oktatóival, valamint a szakma legjelesebb képviselőivel való személyes megismerkedésre, konzultációra és kötetlen beszélgetésre. Programjaink keretében nem csupán átfogó ismereteket szerezhettek, hanem az

alkotmány- és jogtörténet olyan részterületeivel is megismerkedhettek, amelyekre nem nyílik lehetőségek az egyetemi oktatás tantervi keretei között. Hagyományos szerdai alkalmainkon kívül gyakran szervezünk tanulmányutakat és látogatunk el különböző büntetés-végrehajtási intézetekbe, így az e alkalmakon való részvétellel nem csupán elméleti, hanem gyakorlati ismereteket is bővíthettek.

Csapatunk örömmel segíti az olyan lelkes hallgatókat, akik egy-egy területtel áthatóbban kívánnak foglalkozni, emellett lehetőséget biztosítunk nekik tudományos cikkeik, valamint kutatási eredményeik a folyóiratunkban való megjelentetésére. A bátrabbak minden évben próbára tehetik tudásukat a YOU MÁJT WIN tanulmányi versenyen, amely idén tavasszal immáron hetedik alkalommal került megrendezésre. Azok a magyar alkotmány- illetve jogtörténet tárgyakat teljesített tanulók, akik mélyebben szeretnék elkötelezni magukat a Tudományos Diákkör mellett, s aktív tagjává kívánnak válni egy összetartó, baráti társaságnak, azok minden év szeptemberében benyújthatják jelentkezésüket a tanszék demonstrátori pozíciójára.

A Magyar Alkotmány-és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre szeretettel vár minden érdeklő hallgatót a **szerdánként 18 órától** kezdődő ülésein. Ha fél éves programunkkal vagy a TDK-val kapcsolatban bármilyen kérdésed van, írd bátran a majtdk@icloud.com e-mail címre, vagy keress minket a MÁJT TDK Facebook-oldalán.

Figyeld programjainkat és a Joghistoria aktuális számával kapcsolatos információkat az ÁJK A és B épületének hirdetőtábláin, valamint a TDK és a Joghistoria hivatalos Facebook-oldalán!

Tanszéki siker a XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencián

Írta: KOVÁCS ÁKOS

2017. március 29. és március 31. között került megrendezésre a Miskolci Tudományegyetemen a XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia, ahol az Állam- és Jogtörténeti Szekcióban karunkról két hallgató is prezentálhatta kutatási témájának eredményeit, illetve tanszéki demonstrátoraink opponensi véleményükkel járultak hozzá a verseny eredményes lebonyolításához.

A versenyen Tudományos Diákkörünk titkára, Sziládi Péter Sándor *Kossuth, a bukott monarcha vagy a „respublica” őre?* c. dolgozatával II. helyezést ért el, témavezetője Prof. Dr. Mezey Barna volt. A versenyen szintén részt vett A

magyar zsidóság emancipációja és identitáskeresése a hosszú XIX. Században c. munkájával Gál Fanni, akinek témavezetője Dr. Képes György Tanár Úr volt.

A díjazottak mellett Bartuszek Lilla és Kovács Ákos Tibor demonstrátorok opponensi véleményével járultak hozzá a Karunk és a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék hírnevének öregbítéséhez.

A versenyzőknek a Joghistoria Szerkesztősége nevében szívből gratulálunk, további kutatási tevékenységükhöz és egyetemi pályafutásukhoz hasonló sikereket kívánunk!

Tudósítás a TDK budapesti történelmi sétájáról

Írta: BOROS ÁRPÁD

A Magyar Állam- és Jogtörténeti TDK 2017. április 10-én „kihelyezett ülést” tartott, melynek keretében Csapó Csaba, az ELTE BTK Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszékének docense vezetett minket körbe a pesti belváros utcáin. Az „idegenvezetés” elnevezéséhez – Történelmi városnézés Budapesten – hű maradt: a program résztvevői a dualizmus kori főváros életébe nyerhettek betekintést, nem is akármilyet... Igazi történelmi helyeken hallhattunk megtörtént históriákat (elsősorban a kor híres/hírhedt bűneseteiről).

A séta a Szervita térről indult, ahol Csapó Csaba mintegy bevezetőként a dualista Budapest társadalmi és életviszonyairól beszélt – elsősorban a „bűnözés” szempontjából, elmondva, hogy a kiegyezés után kibontakozó urbanizáció milyen „szabad életet”, teret jelentett a magyar fővárosba áramló ifjúságnak, mely addig a vidék hagyományainak szigorú szabályai között élt. Másfelől rövid ízelítőt kaphattunk a kor rendvédelmi szerveiről: a csendőrségről, a vidéki városok önkormányzati, s a Budapesten szolgálatot teljesítő, állami fenntartású rendőrségről. Ez utóbbiról megtudhattuk, hogy első parancsnoka, az 1873-ban egyesített Budapest első rendőrfőkapitánya, Thaisz Elek milyen keménykezű, agilis, ugyanakkor a fegyelmi szabályok megszegésétől vissza nem riadó ember volt. (S azt is, hogy több mint 10 évig tartó „hivatalát” milyen banális módon vesztette el Ferenc József 1884-es budapesti látogatása miatt).

A városnézés első, már valóban rövid sétával elért helyszíne a Váci és a Régi posta utca kereszteződése volt. Tanár Úr elmondta, hogy a két utca sarkán lévő, századfordulót idéző háztömb (a Váci utca felől a 14. szám alatti) helyén annak az embernek volt a kávéháza, aki a közvélemény számára jól ismert, a polgári miliőt megtestesítő kávéházakat teremtette meg a magyar fővárosban. A szóban forgó személy Somossy Károly volt,

akinek kalandokban nem szűkölködő életútját is megismerhettük, melyet az elhangzottak alapján érdemes röviden bemutatni. Somossy az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején a honvédsereg toborzótisztje volt, majd a szabadságharc bukása után, az 1850-es években kocsmái pincérként dolgozott az igen rosszhírű Két pisztoly nevű kocsmában – ez a mai Kálvin téren, a ma a Nemzeti Múzeum szomszédságában álló üveg háztömb helyén volt. Innen pár év után – házasság útján, ravasz módon megszerzett vagyonnal – Hollandiába ment, majd a külföldön évekig tartó cirkuszi tevékenységét hátrahagyva, a kiegyezés után tehetős emberként hazatért. Ezután vásárolta meg a Váci utca 14. sz. alatti Korona kávéházat, melyet a korszak egyik legmodernebbévé tett. A legális, vendéglátóipari tevékenysége mellett Somossy játéklarangokat is működtetett, melyből két évtized alatt még hatalmasabb vagyonra tett szert. (Ebből bőven tellett saját Orfeumának felépítésére, mely a Nagymező utca 17. sz. alatti épületben, a mai Budapesti Operettszínház épületében nyílt meg). De amekkora a tündöklés, annál nagyobb lehet a bukás... Az 1896-os millenniumi ünnepekre az Állatkert közelében felépített, Ős-Budavára szórakozó-negyed üzletéből kihagyták, mire Somossy saját vigalmi negyedet épített *Konstantinápoly Budapesten* néven – igaz, ehhez már neki is szüksége volt banki hitelekre. Csapó Csaba szerint a kezdetben a mai Lágymányos helyén álló negyed igen nyereséges volt, de hamarosan a szórakozás fellegetvárát szűnyoginvázió lepte el, miután senki nem járt többet oda. A hirtelen leálló „profitgyár” Somossy végét jelentette: „*a bank mindent vitt, s Somossy 1902-ben teljesen elszegényedve halt meg.*”

A „fehérgalléros” bűnözés után Tanár Úr a pesti gyilkosságok világhába kalauzolt minket. A Petőfi Sándor utca és a Haris köz sarkán álló háztömb előtt ismerkedhettünk meg az 1880-as évek közepének egyik leghíresebb gyilkosságával,

amikor is egy vagyonát vesztett fiatal férfi, nevezetesen Balentics Imre ölt meg különös kegyetlenséggel egy Verona névre hallgató, a kor elmondása szerint rendkívüli szépséggel bíró hölgyet – aki mellesleg prostituáltként dolgozott.

Utunk innen a Pilvax közön át a Pest Megyei Kormányhivatal mai épületéhez, az egykori vármegyeházához vezetett, ahol Csapó Csaba két további bűneset részleteit tárta fel előttünk: a dánosi rablógyilkosságát és a Papakosta-banda európai hírrel bíró történetét. Előbbiben alkalmazta először a magyar bűnüldözés az ujjlenyomattal való azonosítás módszerét - melyet az angol rendőrségtől vett át -, míg utóbbi révén tett európai elismertségre szert a budapesti rendőrség. (Jelzem, hogy időbeliség szempontjából a Papakosta-ügy majd 10 évvel hamarabb történt, mint az 1900-as évek közepén zajló dánosi bűnügy). A két eset között érdemi összefüggés ugyan nincs, mégis kapcsolódtak egymáshoz annyiban, hogy a dánosi elkövetők

perét a régi vármegyeházában folytatták le, ahogy ugyanitt voltak fogva tartva pár évvel korábban az Európa-szerte „dolgozó” bűnbanda tagjai is. A Papakosta-bandáról (tagjai a „névadó”, illetve Affendakis Perikles, Stahló és Ristic voltak) egyébként elhangzott, hogy az „Öreg Kontinens” több fővárosában is „raboltak”, kifejezetten speciális páncélszekrények feltörése útján. Lebukásuk sok éven át tartó elkerülését annak köszönheték, hogy a bűncselekményekből szerzett vagyoni értékekből a kor legelőkelőbb ruháiból való öltözködésre, hotelekre és utas-osztályokra tellett, így „gyanún felül álltak”. Vesztüket végül egy pesti leány okozta, aki elmondta az egyik budapesti rendőrkapitányságon, hogy „édesanyjához egy olyan úr jár látogatóba, akinek a táskájában rendkívül furcsa eszközök, szerkezetek vannak.” (A rendőrök egyébként ekkor még nem sokra tartották a lány nyilatkozatát, de miután rövid idő elteltével az ismét jelentkezett, miszerint „ez az úr itt van az

utcában”, a férfit mégis őrizetbe vették. A kihallgatásán kiderült, hogy ő a trezor-fosztogató banda tagja, s az is, hogy hol tartózkodnak társai). Mindezt elgondolva lehet igazság abban, amit Babits Mihály egy 1918-as versében így fogalmazott meg: „...és nem sejtetted hogy véletleneid belőled fakadnak...”

A séta a Magyar utcában ért véget, a Károlyi-kert hátában, ahol több, az utcában ma is álló épületről megtudhattuk, hogy ott egészen a két világháború közötti időkig bordélyok működtek – köztük Pilisi Róza irodalmi szalonnal egybekötött „vállalkozása” is, ahol még uralkodók is megfordultak. Ettől függetlenül hangzott el az a

meghökkenítő tény, hogy a kormánnyal Debrecenbe költözni nem hajlandó gróf Batthyány Lajost 1849 januárjában a Károlyi-palotában tartóztatta le az osztrák katonaság.

E rövid tudósítás alapján talán nem túlzás azt állítani, hogy rendkívüli két órát töltött el a résztvevő hallgatóság Budapest belvárosában oly, a meglátogatott házak tartogatta „titkoknak” lehettünk tanúi, amelyek mára igencsak feledésbe merültek. Ezúton is köszönjük Csapó Csabának az idegenvezetést, s a maradandó élményt! Reméljük (remélem) lesz ehhez hasonló alkalom az elkövetkezendő években is!

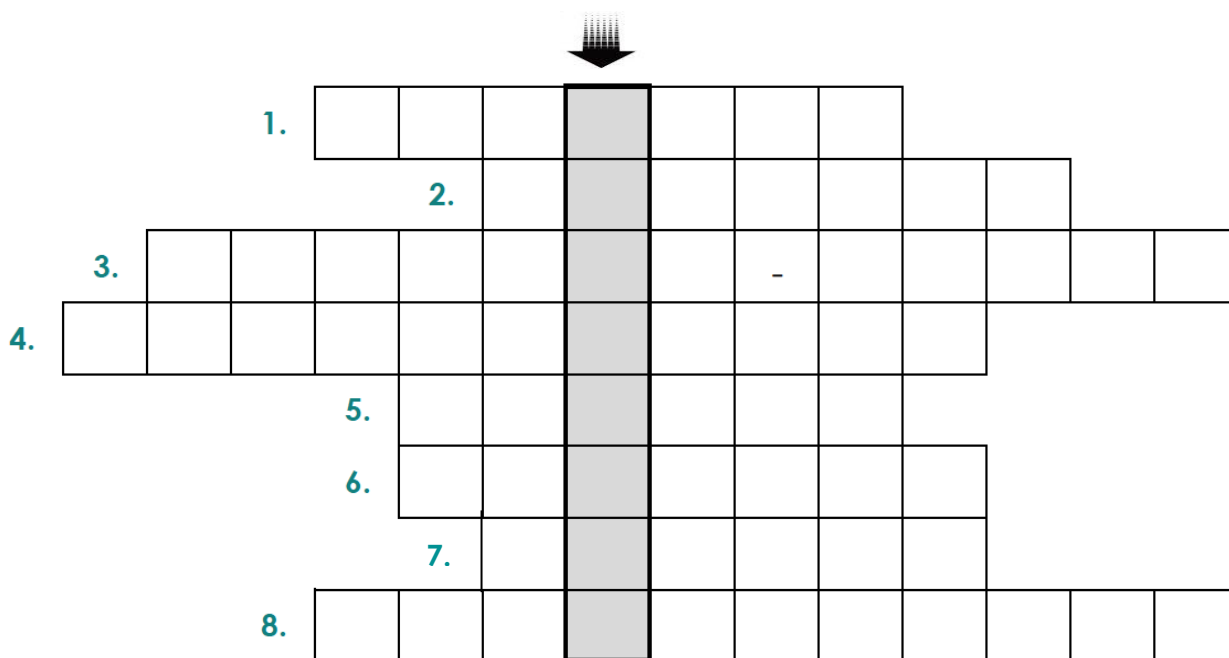

[alkotmány- és jogtörténeti rejtvény]

Készítette: ANGELI RITA

Az Alkotmány- és jogtörténeti rejtvényt elsősorban az első évfolyamos hallgatóknak szánjuk azzal a céllal, hogy felfrissítsük alkotmány- és jogtörténeti ismereteiket, s ezáltal hozzájáruljunk a sikeres kollokvium, illetve alapvizsga teljesítéséhez. A feladat a magyar alkotmány-és jogtörténet tankönyvek segítségével könnyen megoldható.

A feladvány megfejtéséhez csupán annyit kell tennetek, hogy a számozott vízszintes sorokba beírjátok a hozzájuk tartozó meghatározások eredményét (az „X” jel szóközt jelöl). Ha minden sort helyesen kitöltöttetek, a szürkével jelölt főszlopban fentről lefelé olvasva megkapjátok a rejtvény megoldását, amelyet **2017. május 28-ig** elküldhettek a **joghistoria@gmail.com** e-mail címre. A helyes megfejtést beküldők között értékes könyvjutalmat sorsolunk ki.

1. A békebíró elnevezése latinul, aki emberölés esetén igyekezett megbékíteni a rokonságot.
2. Becstelenség; valamiféle alávaló tett jogkövetkezménye latinul.
3. Az 1878: V. törvénycikk ismert elnevezése.
4. A táblai per utolsó szakasza.
5. A bűncselekmény közvetlen elkövetője, a tett megvalósítója.
6. Hitelezési célból pénz, vagy más helyettesíthető dolog használatának átengedése, tulajdonjog eredményezésével.
7. Bizonyos közös cél szolgálatára rendelt, gazdasági érdekű jogok és kötelezettségek összessége.
8. Kötelezettség nélküli, ingyenes vagyoni előny juttatása.

2017 márciusi számunk alkotmány- és jogtörténeti rejtvényének megfejtése: **GYÁMSÁG.**

Az ELTE
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszéke

TANULMÁNYI VERSENYT HIRDET

első évfolyamos hallgatók számára.

YOU MAJT WIN8

Az I-III. helyezést elérő hallgatók a
Magyar Alkotmány- és Jogtörténet
alapvizsgára megajánlott jeles érdemjegyet
kapnak.

A jelentkezés határideje:
2017. ÁPRILIS 25. (KEDD) 24:00

A verseny időpontja:
2017. MÁJUS 2. (KEDD) 11:20 ÉS 18:00

Bővebb felvilágosítás:
dr. Képešsý Imre
kepessy.imre@ajk.elte.hu

[WWW.MAJT.HU](http://www.majt.hu)

A folyóirat az alábbi oldalakon digitálisan színes változatban online is elérhető:

facebook.hu/joghistoria

majt.hu

issuu.com/joghistoria

eltereader.hu